

1978

Číslo 194

zprávy

VLASTIVĚDNÉHO
ÚSTAVU
V OLOMOUCI

Das ist die Kunde
die ich dir bringe
die ich dir bringe
die ich dir bringe

Das ist die Kunde
die ich dir bringe
die ich dir bringe
die ich dir bringe

Der Feuer hat darne erogen
Was er aus dem die Kunde
ist

Das ist die Kunde
die ich dir bringe
die ich dir bringe
die ich dir bringe

Das ist die Kunde
die ich dir bringe
die ich dir bringe
die ich dir bringe

Der Feuer muß die Kunde
in voller Vollendung sein
Man trägt die Kunde
von beiden nach dem

Der Kunde ist die Kunde
Der Kunde ist die Kunde
Der Kunde ist die Kunde
Der Kunde ist die Kunde

Das ist die Kunde
die ich dir bringe
die ich dir bringe
die ich dir bringe

Ludmila Suchánková

OBECNÍ KRONIKY NA OKRESE OLMOUC

Důležitou složkou naší národní kultury tvoří kroniky. Kronikářství v našich zemích má bohatou tradici, neboť kroniky byly psány nejen ve městech, ale i na venkově nadšenými a obětavými kronikáři, často z řad učitelů. Úroveň jejich práce nebývala vždy na potřebné výši, a tak již v 19. století se pociťovala potřeba dát kronikářské práci co možná jednotnou náplň a pevnější rámec, aby to odpovídalo rostoucím nárokům kultury u nás. Tak byly vydány různé směrnice o kulturní činnosti, které se staly cennou pomůckou při zpracování zápisů v kronikách.

Novou základní úpravu ve vedení kronik přináší vydání zákona č. 80 z roku 1920 o pamětních knihách obecních. Tento zákon stručnou formou stanoví, že každá obec je povinna založit a vést pamětní knihu obecní, tj. kroniku a ustanovit kronikáře.

Zvláště významným činem bylo vydání směrnic ministerstva kultury o vedení kronik z ledna roku 1956. Ve směrnicích je kronika označena jako historický pramen, který zachycuje obraz života a vývoj našich obcí na jejich cestě k socialismu. Zároveň se kronik využívá jako významného osvětového prostředku pro politické uvědomování našeho lidu v jeho budovatelském úsilí. Směrnice zdůrazňují, že při zápisech v kronice je nutno vycházet z historického materialismu jako základu pro hodnocení přírodních a společenských jevů.

Dozor nad vedením kronik převzaly podle citovaných směrnic odbory kultury krajských a okresních národních výborů. Kompetentním orgánem v okrese Olomouc se stal odbor kultury ONV. V rámci budování sítě okresních a krajských muzeí, která se stále více ve své sběrné a výstavní činnosti začala zabývat obdobím současnosti, přešlo metodické a operativní řízení v oboru kronikářství na muzea, v Severomoravském kraji na vlastivědné ústavy.

Vlastivědný ústav v Olomouci převzal kronikářskou agendu v roce 1976. Jeden z pracovníků odboru společenských věd tohoto ústavu byl pověřen funkcí okresního metodika pro kronikářskou práci.

Náplní jeho činnosti je vedení kronikářské agendy, metodická činnost, odborně poradenská pomoc, kontrola a hodnocení zápisů a dokumentace, jakož i odměňování kronikářů. K dalším úkolům metodika patří evidence všech kronik a kronikářů na okrese Olomouc. Je také důležité sledovat a podněcovat kronikáře k osvětové práci v jednotlivých obcích, jako např. k pořádání besed nad kronikou, čtení z kroniky apod.

Aby byly navázány a udrženy potřebné kontakty mezi kronikáři a metodikem, uskutečňují se každoročně pravidelné návštěvy metodika na národním výboru a u kronikáře. Tyto návštěvy bývají zaměřeny jednak na poradenskou činnost a kontrolu zápisů a dokumentace, jednak na pomoc nově jmenovaným kronikářům. Problémy vznikají v těch případech, kdy funkce kronikáře není obsazena a je třeba v úzké součinnosti s národním výborem získat nového schopného pracovníka. Nutno konstatovat, že v okrese Olomouc se tato spolupráce daří.

Pro informaci o současné situaci na našem okrese lze uvést, že máme 61 samostatných národních výborů, při nichž jsou vedeny kroniky. Ve všech obcích, s jedinou výjimkou, jsou ustanoveni kronikáři, což je příznivý stav. Není bez zajímavosti všimnout si povolání kronikářů na našem okrese. Tradice, podle které obecní kroniky psali především učitelé, trvá i dnes. Z celkového počtu 60 kronikářů je 27 důchodců, z toho 14 bývalých učitelů nebo ředitelů škol. Ve statistice dále následuje 14 učitelů včetně 3 středoškolských profesorů a 1 odborného asistenta Univerzity Palackého. Třetí místo zauímají administrativní a techničtí pracovníci v počtu 10. Ve čtyřech obcích vedou kroniku pracovníci MNV, v dalších čtyřech dělníci a v jedné obci vysokoškolský student.

Kromě zápisů za běžný rok někteří kronikáři stojí před nesnadným úkolem doplnit zápisy za chybějící léta, aby kronika byla pokud možno úplná a podávala opravdu plynulý sled politického, kulturního a hospodářského dění a rozvoje v našich obcích. Cennou součástí kroniky je její dokumentace. Vedle tiskové a fotografické, která je celkem již běžná, oživuje kroniky v poslední době i dokumentace filmová a diapozitivní. Zápisy v kronikách společně s dokumentací lze na našem okrese většinou hodnotit jak po stránce obsahové, tak i stylistické a estetické jako velmi dobré a je snahou všech zúčastněných pracovníků, aby se v této náročné a pro společnost důležité práci pokračovalo.

O úrovni kronikářství na olomouckém okrese svědčí výsledky krajského kola celostátní kronikářské soutěže, kterou vyhlásilo ministerstvo kultury ČSR u příležitosti 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou v roce 1975. V kategorii měst získala první cenu kronika města Olomouce, kterou s velkou péčí

a svědomitostí vedou s. František Dofek a s. dr. Miloslav Pospíchal. V kategorii obcí do 2 tisíc obyvatel se umístila jako první kronika obce Příkazy, zpracovaná obětavým kronikářem s. Josefem Stejskalem.

Další celostátní soutěž kronikářů byla vypsána na počest 30. výročí Vítězného února v měsíci únoru roku 1978. Soutěž bude opět probíhat v okresních a krajských kolech a nakonec rovněž v celostátním kole. Zajímavou soutěžní tematiku budou tvořit vzpomínky pamětníků únorových událostí v roce 1948.

Soutěže si kladou za úkol podnítit kronikáře a národní výbory k větší aktivitě a dosáhnout toho, aby kronikářská práce se dostala na vyšší politickou a kulturní úroveň. Je nutno si stále uvědomovat, že kroniky jsou jedním ze zdrojů dokumentace nejnovějších dějin.

Jednou, případně dvakrát do roka jsou pro kronikáře našeho okresu pořádány aktivity. Vzhledem k odpovědnosti práce kronikářů jsou tyto aktivity velmi užitečné a kronikáři kladně přijímány. Na aktivech jsou seznamováni s metodickými pokyny při zpracování zápisů a vedení dokumentace. Cenným přínosem je rovněž vzájemná výměna zkušeností mezi kronikáři. Se zájmem jsou zvláště akceptovány názory a připomínky kronikářských pracovníků, kteří svou práci konají již delší dobu a příkladně.

Na závěr je třeba zdůraznit, že obecní kronika podává opravdové svědectví o naší současnosti a že kronikář je důležitým veřejným politickokulturním činitelem. Kronikářská práce je záslužná a často přináší i pro kronikáře mnoho osobního uspokojení. Dobře vedené kroniky mnoho poskytnou nejen současníkům, ale budou cenné i pro další generace, které tak dostanou ucelený obraz výstavby socialistické společnosti ve všech obcích našeho okresu.

Miloš Melzer

POČÁTKY SBĚRATELSTVÍ LIDOVÉHO VÝTVARNÉHO UMĚNÍ NA MORAVĚ

Ve dnech 22.—23. listopadu 1977 se konal ve Vlastivědném ústavu v Olomouci za účasti zástupců akademických, univerzitních a muzejních pracovišť celostátní národopisný seminář „Sběratelství a sběratelé lidového výtvarného umění“, jehož hlavním organizátorem byla komise

pro lidové výtvarné umění Národopisné společnosti Československé. Úkolem a cílem tohoto pracovního semináře bylo seznámit účastníky s nástinem historie sběratelství lidového výtvarného umění na území Československa a projednat základní aspekty i problémy sběratelství v současnosti. Uveřejňujeme jeden z úvodních referátů, který se bezprostředně dotýká počátků budování národopisných sbírek Vlastivědného ústavu v Olomouci.

V druhé polovině 19. století mohutněl a sílil kulturně politický život české části obyvatelstva Olomouce. Založením Slovanského gymnázia v roce 1867 vzniklo středisko i zázemí českého vědeckého, kulturního i národního života. V profesorském sboru Slovanského gymnázia se soustředila řada osobností, které sehrály významnou roli ve vytváření kulturního a národního vědomí v rámci daného prostoru. Za všechny můžeme uvést Jana Kosinu, Vincence Praska a Jana Havelku.

Obrozenecký ruch v hanácké metropoli vyvrcholil založením muzejního spolku a prvního českého muzea na Moravě v roce 1883. Hlavními propagátory myšlenky založení spolku a muzea v Olomouci byli Vincenc Prasek, Jan Havelka, Ignát Wurm a Jindřich Wankel. V programovém prohlášení se mimo jiné uvádí, že vedle sbírání starých lidových památek bude spolek i muzeum popularizovat hanácký kroj a působit na povznesení lidského vkusu. Veřejnost se měla seznamovat s výsledky vědeckého bádání členů spolku v Časopise muzejního spolku v Olomouci, který začal vycházet v roce 1884. Byl to první český odborný časopis, který programově věnoval část svého rozsahu národopisné problematice.

V prvním desetiletí existence Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (VSMO), přívlástkem vlastenecký se rozšířil název spolku i časopisu v roce 1886, zaměřili členové spolku svoji pozornost na dvě vědní disciplíny. Jindřich Wankel soustředil kolem sebe zájemce o archeologii, Ignát Wurm, Jan Havelka, jeho žena Vlasta a další se věnovali bádání a sběratelské činnosti v oblasti národopisu. Tato skupina, která vešla do dějin československého národopisu jako olomoucká národopisná družina, zahájila svojí činností novou etapu ve vývoji našeho národopisu.

Olomoučtí národopisní pracovníci věnovali pozornost především lidové výšivce a kroji. Na krásu lidového vyšívání upozornila členy národopisné družiny Xavera Běhálková, první významná sběratelka lidové hmotné kultury na Moravě, která sbírala a studovala hanácký kroj a zajímala se i o lidovou keramiku. Její národopisná sbírka inspirovala v mnoha směrech sběratelské úsilí Vlasty Havelkové.

Roku 1884 se utvořil v muzejním spolku z iniciativy Vlasty Havelkové dámský odbor, který si vytyčil za úkol sbírat lidové výšivky a součásti moravských krojů, vzkřísit a podněcovat lidovou tvorbu a dosáhnout toho, aby se stala vzorem a základem obrody národní kultury. Dámský odbor začal bezprostředně po svém ustanovení organizovat sběr lidových výšivek. Vlasta Havelková spolu se svým manželem podnikla cestu na Slovácko. Získané předměty uložili do muzea, kde vzniklo oddělení výšivek. Správkyní tohoto sbírkového fondu se stala Vlasta Havelková.

Členové spolku se rozhodli seznámit s krásou lidových výšivek širokou veřejnost a zahájili rozsáhlé přípravy k výstavě, na které chtěli prezentovat nejen muzejní sbírky, ale i sbírky soukromých sběratelů. V Časopise muzejního spolku byla uveřejněna informace o zamýšlené akci a záhy začaly do Olomouce přicházet zásilky ze všech koutů Moravy. Vedle sbírky Xavery Běhálkové obohatila významným způsobem výstavní kolekci sbírka Karla Skopalíka z Vlčnova, Martina Zemana z Velké nad Veličkou a Matouše Bení ze Súchova, který obdobně jako Václav Oharek z Dubňan zaslal přesnou místní terminologii, čímž celá sbírka nabyla kvalitativně vyšších hodnot.

V průběhu šesti měsíců soustředili organizátoři výstavy celkem 2995 ukázek lidových výšivek, které byly uspořádány podle jednotlivých národopisných regionů Moravy a 6. ledna 1885 byla výstava slavnostně otevřena. Muzejní spolek vydal stručný katalog, z něhož je zřejmé, že řada exponátů byla muzeu darována. Podle dobových zpráv se výstava setkala u olomouckého i venkovského obyvatelstva s velkým ohlasem a zájmem. Úspěch výstavy potvrdil členům olomoucké národopisné družiny správnost počínání a podnítil zájem veřejnosti o práci muzejního spolku, což se mimo jiné projeвило i ve sbírkotvorné činnosti.

Olomoučtí národopisní pracovníci zaměřili svou pozornost i na jiné jevy z oblasti lidové hmotné kultury. V předvelikonočním období roku 1886 byla v Olomouci uspořádána výstava kraslic, které se staly vedle výšivek hlavní náplní nejen sběratelské, ale i badatelské činnosti členů spolku.

Je příznačné, že významné místo v národopisném ruchu Moravy, který byl vyvolán aktivitou olomouckého muzejního spolku, zaujímá pořádání výstav. VSMO se účastnil vybranými kolekcemi řady výstav i mimo území Moravy. Na výstavu ve Vídni v roce 1886 bylo zasláno 164 kusů výšivek z Hané, Slovácka a Valašska. V témže roce se spolek účastnil výstavy v Táboře a Kutné Hoře. V roce 1887 byly obeslány výstavy v Litomyšli, Turnově, Plzni, Kolíně a Martině a v roce 1888 výstava v Ostravě. Mezi ohlasy činnosti VSMO můžeme zařadit i výstavu lidového vyšívaní, kterou uspořádal

v lednu 1888 ze sbírky Emila Zavadila z Uherského Ostrohu dámský spolek Vesna v Brně. Výstavní činnost se obrážela v rozšiřování sbírkového fondu VSMO. Například v roce 1890 se konala v Holešově výstava sbírky Emila Pechy, který daroval po ukončení výstavy 302 předmětů ze své sbírky, mezi nimiž byly podmalby na skle, keramika a kraslice, do sbírek VSMO.

Na výzvu VSMO se zaměřila řada českých spolků na sbírání ukázek lidového vyšívání a získané předměty přecházely formou darů či prodejem do sbírek olomouckého muzea. Například ženský vzdělávací spolek Libuše v Břeclavi prodal muzejnímu spolku v Olomouci v roce 1886 sbírku vyšívání z Podluží.

VSMO věnoval pozornost propagaci lidové hmotné kultury. Pořádaly se přednášky, byly uveřejňovány národopisné studie v Časopisu vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci (ČVSMO) a vydávaly se dokonce samostatné publikace. Za všechny uvádíme tři sešity Moravských ornamentů; první popisuje výzdobu kraslic, druhý dokumentuje vzory vyšívání a třetí se zabývá ornamenty moravských kancionálů.

Velmi účinnou a zajímavou formou popularizace práce VSMO byly tzv. kočovní schůze. Jednalo se vlastně o výjezdní spolkové schůze s populárně vědeckým, vzdělávacím a kulturním obsahem. V letech 1885—1895 převažoval v těchto akcích národopisný program, na jehož přípravě se podíleli i mimoolomoučtí členové spolku. V roce 1884 se uskutečnila schůze v Tovačově a Ostravě, v roce 1885 v Přerově a zasedání členů spolku, které se konalo v r. 1887 v Němčicích na Hané, se stalo přímo národopisnou slavností. Předváděly se zde ukázky z oblasti lidového zvykosloví, byla otevřena národopisná výstava a členky dámského odboru seznamovaly zájemce s typy lidových výšivek. Mimořádný ohlas v moravském kulturním dění měla také výjezdní schůze v Ořechově u Brna v roce 1888. Touto činností chtěl olomoucký muzejní spolek nejen oživit, podněcovat a zachraňovat lidovou tvořivost, ale prostřednictvím lidové kultury působit a ovlivňovat současnou kulturu odívání a bydlení.

Představitelé spolku vynaložili velké úsilí na aktivizaci venkovských členů VSMO, jejich prostřednictvím chtěli získat přehled o stavu lidové kultury na Moravě. V 13. čísle ČVSMO z roku 1887 byl zveřejněn obšírný dotazník s názvem Provolání ku členstvu vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci, který obsahoval třicet otázek a návodů pro dobrovolné sběratele. Vedle dotazů z oblasti místopisu a archeologii byly v něm uvedeny také otázky s národopisnou problematikou. Poprvé v historii našeho národopisu se získávaly informace o lidové hmotné kultuře formou dotazníkové akce.

Počáteční poněkud živelné nadšení členů muzejního spolku pro národopis se měnilo v systematickou a cílevědomou práci. Na sběr v terénu spojený s propagací a osvětou navazovalo soustavné zpracovávání a uložení sbírek v muzeu, vypracování katalogu a prezentace formou výstav i publikací. Někteří národopisní pracovníci spolku se nezabývali pouze tezaurací a adjustací muzejních sbírek, ale pokoušeli se i o zobecňující výklady vývoje některých oblastí lidové kultury, například lidového vyšívání.

Národopisná činnost VSMO se stupňovala a vyvrcholila účastí spolku na Národopisné výstavě československé v Praze v r. 1895, na jejíž realizaci se VSMO výrazně podílel. Vlastní přípravné práce zahájil olomoucký muzejní spolek, jehož pověřil organizační výbor zajištěním hanácké části výstav, tím, že prostřednictvím ČVSMO informoval své členy o chytané národopisné výstavě v Praze a současně naznačil vlastní záměry. VSMO měl vystavovat sbírky z celé Moravy, ale největší pozornost chtěl věnovat Hané. Při instalaci měl být tento národopisný region dokumentován tak, jak vypadal do poloviny 19. století. Tím se hanácká část lišila od ostatních oddílů výstavy, protože v nich se prezentoval současný život jednotlivých národopisných oblastí. Muzejní spolek vydal leták s výzvou všem obyvatelům Hané ke spolupráci na přípravě výstavy a v roce 1892 vyhlásil soutěž o nejlepší popis a model hanáckého gruntu.

Výzva k přípravě národopisné výstavy v Praze měla ohlas po celé Moravě. V roce 1892 vznikly národopisné odbory v Brně, Uher-ském Hradišti, Ivančicích, Tišnově, Vyškově, v roce 1893 v Litovli. Nasbíraný materiál z jednotlivých regionů byl vystavován na oblastních výstavách. V roce 1892 proběhla národopisná výstava v Kojetíně a v Tovačově, v roce 1893 se konaly výstavy v Holešově, Prostějově, Slavkově, Litovli, Frenštátě pod Radhoštěm a konečně v roce 1894 byly uspořádány výstavy v Kroměříži, Kvasicích, Troubkách, Napajedlích a ve Velké nad Veličkou. Téměř ke každé výstavě vydali organizátoři pamětní spisek, který měl někde formu katalogu, jinde sborníku s řadou faktograficky zajímavých studií.

V tomto období příprav se přeneslo těžiště práce VSMO na venkov. Muzejní spolek pomáhal organizovat a metodicky řídil sběr v terénu i výstavní činnost. Vlasta Havelková vypracovala seznamy předmětů pro pražskou národopisnou výstavu. Zástupci VSMO se účastnili většiny ústředních přípravných prací. Ignát Wurm předsedal první přípravné schůzi, které se konala 28. června 1891 na Staroměstské radnici, při níž účastníci vypracovali ideový plán výstavy a základní organizaci všech prací. Magdalena Wankelová byla členkou hlavního výstavního výboru, Vlasta Havelková se podílela na práci instalačního výboru, byla členkou hlavního zvyko-

slovného výboru, náhradnicí výkonného výboru a pracovala současně v krajském odboru v Olomouci. Členové VSMO využili při této celonárodní akci všech svých spolkových, organizačních a propagačních zkušeností, olomoucký odbor byl jedním z nejaktivnějších.

Olomouckým muzejním pracovníkům z 80. a 90. let minulého století patří prvenství v docenění a záchraně naší lidové hmotné kultury. VSMO se stal v tomto období uznávaným metodickým střediskem pro národopisnou práci na Moravě, v Čechách a na Slovensku. Po jeho vzoru vznikaly v řadě míst muzejní spolky a muzea s obdobnou koncepcí a národopisnými zájmy. Tak tomu bylo v roce 1884 ve Valašském Meziříčí, v roce 1890 ve Šlapanicích a v roce 1893 ve Vyškově. Přípravou Národopisné výstavy československé v Praze vyvrcholilo jedno z nejvýznamnějších období VSMO, národopisné snahy olomouckého muzea ovlivnily a daly pracovní impulsy celé nastupující generaci národopisných pracovníků.

Václav B u r i a n

KE STATISTICĚ VĚTRNÝCH MLÝNŮ NA MORAVĚ UPROSTŘED 19. STOLETÍ

Zjištění počtu větrných mlýnů na Moravě a ve Slezsku v maximálně zúženém časovém rozpětí v územním okruhu českých zemí bylo nedávno provedeno prací O t y P o k o r n ě h o a Josefa V a ř e k y.¹ Jde nesporně o výsledky velmi pracné akce, která má význam a prvořadě místo především při lokalizaci a někdy pomocný účel pro historii jednotlivého objektu, pokud nejsou poruce jiné prameny. Statistika zde má však značnou slabinu v poměrné časové rozlehlosti vzniku indikačních skic. Jak známo, na Moravě pracovaly mapovací komise stabilního katastru ve dvou časových etapách let 1824—1830 a 1833—1835.² Nesporně zde muselo dojít k číselnému posunu u míst dříve či později mapovaných. Stejně mnoho nepřesností mohl způsobit nejednotný názor komisí na beraní typy větrných mlýnů; mapovací komise, jak bylo ukázáno již před lety,³ někdy považovaly dřevěné mlýny za mobilní objekty a jejich situace v mapách neuváděly.

Vedle indikačních skic, dochovaných téměř kompletně ve fondu

D 9 Státního oblastního archívu v Brně, mohou případné mezery doplnit jejich litografické obtahy známé jako mapy stabilního katastru (fond D 11).⁴ Velký význam mají úvodní svazky tzv. vceňovacích operátů z let 1841—1850, zvané katastrální odhadní operáty (SOA Brno, fond D 8),⁵ které obsahují údaje o kapacitě a počtu zaměstnanců větrných mlýnů, nikoli však kompletně. Tento pramen je vhodným materiálem předcházejícím archívní fondy Obchodních a živnostenských komor (OŽK),⁶ které čas od času byly shrnovány do sumářů a zpráv. O některých těchto tištěných materiálech bylo již pojednáno.⁷ Zvláštní význam k poznání četnosti větrných mlýnů k roku 1851 mají tištěné materiály obou moravských OŽK. Výtah z brněnské zprávy, obsahující údaje o všech typech mlýnů, jsme již otiskli.⁸ Znovu uvádíme pro úplnost v abecedním pořádku podle tehdejších okresů čísla o větrných mlýnech; k nim pak je připojen obdobně zpracovaný výtah ze sumáře OŽK v Olomouci z téhož roku,⁹ takže moravský přehled z poloviny 19. století je tím kompletní.

O Ž K B r n o

Blansko	2
Bučovice	3
Hodonín	3
Hustopeče	4
Klobouky	12
Kunštát	1
Kyjov	4
Krumlov	1
Slavkov	4
Vyškov	5
Ždánice	3
Židlochovice	1

O Ž K O l o m o u c

Bystřice pod Hostýnem	2
Holešov	7
Fulnek	16
Hranice	10
Klobouky	1
Kojetín	6
Konice	1
Kroměříž	8
Lipník	4
Město Libavá	5
Napajedla	1
Olomouc	2
Plumlov	1
Prostějov	2
Přerov	6
Příbor	2
Šilperk	1
Uherské Hradiště	3
Uherský Brod	1
Uherský Ostroh	1
Zábřeh	1
Zdounky	6

Poznámky

¹ Ota Pokorný — Josef Vařeka, Lokality větrných mlýnů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, zjištěné na základě kartografických elaborátů pozemkových katastrů 19. století, Český lid, roč. 62, 1975, str. 9—10, 6—7.

² Alois Kocman a kol., Průvodce po Státním archivu v Brně, Brno 1954, str. 328.

³ Václav Burian, Větrné mlýny v Olomouckém kraji, Československá etnografie, roč. VI, 1958, str. 77.

⁴ Průvodce, str. 330.

⁵ Tamt., str. 327.

⁶ Vedle nahoře citovaného Průvodce po Státním archivu v Brně, str. 452—454, viz o fondu OŽK Olomouc František Spurný a kol., Státní archiv v Janovicích u Rýmařova, průvodce po archivních fondech, Praha 1957, str. 84—92.

⁷ Václav Burian, Poznámky k vývoji větrných mlýnů, Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci čís. 9, Olomouc 1966, str. 9—10, pozn. 10, 11, 12, 13, 15.

⁸ Tamt., str. 9, pozn. 11.

⁹ Statistischer Summar-Ausweis der Handels- und Gewerbekammer in Olmütz an das hohe k. k. Ministerium für Handel, Gewerbe und öffentliche Bauten für das Jahr 1851, Olmütz 1853, str. 22 a tab. III. Uvádí se úhrnem 87 větrných mlýnů údajně s 31 tovaryši a 1 učněm.

Milada Lejsková - Matyášová

WINTERTHURSKÁ RANĚ BAROKNÍ KAMNA VE ŠTERNBERKU

Hradní sbírky ve Šternberku na Moravě jsou vedle četných jiných zajímavostí pověstné i vzácným souborem renesančních a barokních kachlových kamen, převezaných sem pravděpodobně z různých evropských zemí za Jana II. z Liechtensteina (1858—1929).¹ Za pomoci vídeňského architekta Karla Kaisera vytvořil zde totiž tento zámožný kníže-velkostatkář z téměř již rozpadlého gotického hradu pohodlné obytné muzeum, vybavené přepychem vysoké výtvarné hodnoty. Restaurování, spojené s vnitřními úpravami interiérů, začalo v roce 1886, takže nedlouho po tomto datu se sem jistě dostala i zmíněná historická kamna, z nichž každá jsou jak originálním samostatným dílem, tak i pozoruhodnou součástí celého souboru.

Nás budou dnes zajímat především polygonální věžovitá malovaná kamna, datovaná ve znakové kartuši atiky nad korunní římsou letopočtem 1685 pod iniciálami H. W. O jejich provenienci můžeme být stěží na pochybách. Je to s největší pravděpodobností švýcarské

město Winterthur, proslulé zejména v 17. století výrobou kachlových kamen, jejichž věhlas sahal široko daleko od místa jejich původu.² Charakteristický je pro ně dvouetážový věžovitý tvar s polygonálním, výjimečně pravoúhlým korpusem, s výrazně profilovanými římsami a bohatě plasticky zdobenou atikou, přerušenou uprostřed náročně vyvinutou kartuší s erbem majitele nebo jinak typickou ozdobou, letopočtem, popřípadě iniciálami tvůrce. Nohy, na nichž korpus spočívá, mají buď tvar nízkých hranolových balustrů nebo volutových konzol. Nejpozoruhodnější na těchto kamenech je však malovaná výzdoba jejich výplňových kachlí a nárožních lizén, doplněná nápisy a vysvětlujícími verši. V oblibě byly barvy pestré, nejčastěji žlutá, zelená, modrá a nahnědle fialová na bílém podkladě.³ Mezi autory těchto malovaných kachlí nacházíme řadu jmen, která si došla světové proslulosti a jsou dodnes chloubou uměleckoprůmyslových muzeí. Především to byl Hans Heinrich Graf⁴ (1635—1696), Ludwig Pfau (1628—1683), jeho příbuzný Abraham Pfau (1637—1691) a ještě i další členové těchto rodin, právě tak jako i Brennwaldové, Erhartové, Forreové, Kaufmannové, Meyerové, Reinhartové, Studerové a Sulzerové. Motivy, kterých tito malíři k výzdobě svých výtvorů užívali, byly jednak ornamentální — na všech římsách, částečně na atice a nohách (různé listovce, věčné vlny, esovité a geometrické ornamenty), jednak figurální. Ty byly opět rozděleny tak, že na nárožních lizénách se uplatňovaly samotné alegorické postavy, stojící převážně na podstavcích a s vysvětlujícím štítkem nad hlavou, zatímco prostornější výplňové kachle poskytly dosti místa k rozvinutí celých výjevů, ať již to byly biblické příběhy, lovecké náměty, výjevy ze životů svatých (zejména v kláštorech), nebo scény, vztahující se k pracím jednotlivých řemesel nebo měsíců. Všechny byly vesměs rámovány na způsob kazet nebo rolverky zdobených kartuší. V dolní části bývaly v ozdobných rámečcích ony zmíněné již veršované říkanky, psané starou němčinou, švýcarsky zabarvenou, nebo byly umístěny přímo v horní části výjevu. — Jako celá řada jiných soudobých výtvorů všech uměleckých odvětví byly i tyto výjevy závislé na grafických předlohách převážně švýcarských a německých rytců, jako byl Jost Amman, Conrad Meyer, Christoph Murer, Dietrich Meyer nebo Hans Sibmacher.

Tvarem i výzdobou víží se šternberská kamna přesně k citované charakteristice. Jsou věžovitá, dvouetážová s šestibokým korpusem, postaveným na volutových, bohatě zdobených nohách, které ještě spočívají na polygonální základně, jejíž okraj se kolem oblamuje. Členěna jsou třemi výrazně profilovanými římsami, dolní, mezietážovou a korunní, které se rovněž zalamují podle lizén otupujících hrany polygonu. Při horním okraji obíhá náročně řešená atika,

zdobená plastickými figurálními i ornamentálními motivy v rolverkových kartuších, přidržovaných amorety. Opakuje se v nich dokola postava Judity s mečem a hlavou Holofernovou až na střední kartuši, vyplněnou znakem, který má ve štítu i klenotu zdvižené pravé rameno s mečem v ruce a nad ním iniciály H. W.⁵ a letopočet 1685. Římsy mají výzdobu ornamentální, tj. listovce, kvítky, geometrické motivy a obtáčené tyče, lizény a výplňové kachle mají opět náměty figurální. V lizenách jsou to alegorické postavy, charakterizující jednotlivé měsíce, stojící na konzolovitých podstavcích a s vysvětlujícími štítky nad hlavami, zatímco výplňové kachle mají ve výškově oválných kartuších s postranními zálohy, s rolverky na obvodu a listovými motivy ve cviklech lovecké výjevy, jak je známe převážně z německé grafiky; vyjadřují domácí i exotické lovy a výpravy na ně se smečkami psů. Pod nimi jsou štítky v obdélných rámečcích, rozšířených ve stranách poloobloučky, v nichž jsou dvou až čtyřveršové lidové naivní říkanky, vztahující se k různým druhům lovu a činnosti kolem nich, jako například:

*Ein Lust und Kurzweil ist,
damit man sich ergetzet.
Wann man das fluchtig Wild
durch Feld und Wälder hetzet.*

Nebo:

*Der Hasenfang mir nicht geliebt.
Der Gamsenjagd mich auch nicht übt.
Eins Löwen sterk mir gefallen thüt.
Derselb mir macht ein frischen müht.*

Zvlášť typické pro Winterthur jsou ony zmíněné již alegorické postavy dvanácti měsíců na lizenách, které právě ukazují na tutéž grafickou i literární předlohu jako námět na Grafových kamnech, o nichž pojednává v poznámkách citovaný článek ve švýcarském časopise pro archeologii a dějiny umění, tzv. ZAK.⁶ Alegorie měsíců zde ovšem nejsou na lizenách, ale v kachlových výplních, zatímco na lizenách bylo vyhrazeno místo alegoriím kardinálních a teologických ctností. Nezvyklé pro nás, ale shodné na obou kamnech jsou už názvy jednotlivých měsíců, blížících se našemu českému označení, které na rozdíl od slovenštiny nepřejímá latinská jména podle antických bohů, ale volí taková, která připomínají něco příznačného pro každý měsíc, což zde ovšem není dovoleno do důsledku asi jako u německých názvů jednotlivých dnů. Pojmenování měsíců je tedy na obou kamnech uvedeno takto: Jenner, Hornung, Mertz, Aprell, Meyn, Brachmonat, Heumonat, Augstmonat, Herbstmonat, Weinmonat, Wintermonat, Christmonat. — V alegoriích sa-

mých je rozdíl pouze ten, že na Grafových kamnech jsou alegorické postavy — vždy jednotlivé, jen v případě máje dvojice — zasazeny do prostých krajinných náznaků, kdežto ve Šternberku spočívají na vyvýšené čtvercové základně, nesené podstavcem s rolverkovým motivem. Jejich neutrálním pozadím je základní tón kamnového korpusu. Dalším rozdílem je umístění průpovědek, na Grafových kamnech přímo v horní části vyobrazení po obou stranách postavy, ve Šternberku opět na destičkách pod alegoriemi. Zde jsou to figury zcela oproštěné od svého prostředí, opatřené pouze jakýmsi atributem své činnosti, Březen např. s rýčem a zahradnickým nožičkem, Duben je představen jako rozsévač, Září jako žena s košem ovoce na hlavě a dalšími plody v zástěře, Říjen jako mladík u sudu vína s pohárem přikládaným k ústům atd. Kompozičně i ústrojem jsou to však vesměs tytéž postavy jako na Grafových kamnech a jejich společnou grafickou předlohou jsou s největší pravděpodobností obrazy Měsíců Konrada Meyera z novoročenky měšťanské knihovny v Curychu z roku 1663.⁷ Rovněž průvodní verše této novoročenky souhlasí s průpovědkami jak na kachlích Grafových kamen, tak na šternberských. Jako ukázkou uveďme za ostatní alespoň dvě z nich, pro Duben (Aprell) a Září (Herbstmonat).

Aprell

Die vor verschlosane Erd ietz trinckt, Apperellen-Güllen dem Pflantzer Hoffnung macht, die Kisten auszufüllen.

Herbstmonat

Der Säuer wirfft die Saat in foller Hoffnung aus.

Man traget Obs und Fisch mit Freuden naher Haus.⁸

Když jsme nyní poznali charakteristické znaky švýcarských, jmenovitě winterthurských malovaných kachlových kamen ze 17. století, i Grafova kamna z roku 1665 a šternberská z doby o dvacet let pozdější (1685), zvažme ještě jednou všechny předpoklady i fakta, která hovoří pro winterthurskou provenienci i v případě kamen z hradních sbírek ve Šternberku.

Je to za prvé forma šestiúhelného korpusu, jehož dolní část se obrací do místnosti dvěma stranami šestiúhelníku, což je pro tato kamna typické, dále členění kamen výraznými římsami, lizénami a ozdobnou atikou a stejně tak i celá řada výzdobných motivů, tedy především do lizén umístěné alegorické postavy na charakteristických podstavcích, ztvárněných v dolní části esovitými a rolverkovitými motivy, typ vysvětlujících štítků, podepřených o drobné konzolky vytvořené ze zalomených volut a římsovitých hlavic, způsob fiktivního připevňování těchto tabulek kruhovými hřbety, výzdobné prvky rostlinné i geometrické, zejména motiv tyče obtáčené

tmavším pruhem, který se vyskytuje na dělicích lištách Grafových kamen i na několika místech kamen ze Šternberka. Tyto charakteristické znaky by jistě stačily i samy o sobě, nebýt závislosti ikonografických a literárních.

Je třeba litovat, že nemáme možnost navštívit osobně muzeum ve švýcarském Winterthuru nebo Zemské muzeum v Curychu, které vlastní velkou sbírku fotografií winterthurských kachlových kamen, rozptýlených i mimo území Švýcar. Jistě bychom tak měli možnost určit blíže i mnohá z ostatních malovaných kamen na hradě Šternberku ze 17. i 18. věku, na nichž nalézáme rovněž mnoho styčných znaků. Platí to zejména o malovaných kamnech, spočívajících na lvích kariatidách s korpusem, obracejícím se do místnosti třemi stranami osmiúhelníku a členěné i zdobené opět velmi shodně. Ikonografickou náplň zde tvoří na lizénách opět alegorické postavy, ve výplňkových kachlích kristologické náměty a výše pak krajiny, města, hrady a zámky, provedené s precizní jemností kresby. Kamna jsou zřejmě ovšem zakoupeným torzem, hodícím se pouze za muzejní exponát, poněvadž jim chybí horní díl korpusu, který je pro tento typ příznačný. Prolamovaná atika sedí zde přímo na dolní části korpusu, a musíme proto výsledné zvážení formy a provenience těchto kamen odsunout na pozdější dobu. Totéž platí také o celé další řadě věžovitých dvouetážových kamen na Šternberku, z nichž některá — pozdější — jsou už ukončena kopulkami s vazami. Základní formální i výzdobný rozvrh je však stále ještě odvozen ze starších typů předešlého věku. Celkově dochází ovšem k odlehčení jak ve hmotě směrem vzhůru, tak v rokokové lehkosti a hravosti v dekoraci lizén, kde místo statuárních, vážných alegorických postav nabývají převahy rostlinné motivy, jmenovitě něžné úponky drobných kvítků. V souladu s výzdobou honosných interiérů uplatňují se zde rovněž stále větší měrou také ona drobná, podélně situovaná pole pod mezietážovou římsou, připomínající tzv. „fáče“ (fascies), malované s velkou péčí a vynalézavostí vysoko na stěnách pod stropy reprezentačních zámeckých sálů.⁹

Těchto několik připomínek o vzácném souboru historických kachlových kamen na hradě Šternberku na Moravě není rozhodně uzavřenou kapitolou, ale jen malým poodhrnutím clony, která dosud zakrývá tak mnohé z uměleckých předmětů našich zámeckých a muzejních sbírek a čeká na souborné zpracování i závěrečnou syntézu dosavadních poznatků.

P o z n á m k y

⁹ Bartušek, A., Kubátová, T.: Státní hrad Šternberk na Moravě, Čedok, Praha, 1951, str. 8.

² Frei, K.: Zur Geschichte der Winterthurer Ofenmalerei, Führer durch die Eröffnungsausstellung, Gewerbemuseum Winterthur, 1928.

³ O švýcarských kachlových kamnech viz též: Lübke, W.: Über alte Öfen in der Schweiz, Mitteilungen der Antiquarischen Gesellschaft 15, Zürich, 1865; Hafner, A.: Das Hafnerhandwerk und die alte Öfen in Winterthur, Neujahrsblatt von der Stadtbibliothek Winterthur 1876 und 1877; Blümel, F.: Deutsch Öfen (1480—1910), München, 1966; Franz, R.: Der Kachelofen, Graz, 1969.

⁴ Steinmann, U.: Ein viereckiger buntbemalter Kachelofen von H. H. Graf, Zeitschrift für schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte 19, (1959), str. 81—93.

⁵ Komu patří tato iniciála se zatím nepodařilo pro nedostupnost srovnávacího materiálu zjistit.

⁶ Steinmann, U.: cit. dílo, tabulka 25.

⁷ Steinmann, U.: cit. dílo, str. 86.

⁸ Jako doklad téže provenience kamen i užití téže literární předlohy svědčí drobné jazykové zvláštnosti, jako „Obs“ místo Obst nebo užívání ostrého „s“ ve slovech „aus“ a „Haus“.

⁹ Např. tzv. „Prunksäle“ zámku Eggenbergu ve Štýrském Hradci, u nás třeba v některých místnostech zámku v Mnichově Hradišti (restaurovala v nedávné době akad. malířka Eva Kyšková).

Dagmar Zahradníčková

KAREL STARŠÍ ZE ŽEROTÍNA „OUŘADU OLOMOUCKÉMU“

Karel starší ze Žerotína je znám jako přední moravský politik doby předbělohorské, který sehrál významnou roli v našich dějinách. Méně je znám jako autor historickopolitických spisů a filozofických úvah. Ve stínu zůstává i jeho korespondence, přestože obsahuje nesmírně cenné informace, a to nejen o životě a povaze tohoto předního feudála, ale i o jeho době.

Žerotín nám zanechal tisíce dopisů, v nichž je skryto nepřeborné množství právních, dějepisných, diplomatických i jiných poznatků, v nichž jsou rovněž patrné autorovy postřehy i morální kvality jeho samotného.¹ Marxistického historika zajímá v uvedené korespondenci především to, jak se tehdejší politické, hospodářské či náboženské problémy odrazily v postojích a reakcích významného předbělohorského šlechtice, ale také to, jaké názory na určité události zaujímal i jiné vlivné osobnosti. V daném směru hodně napovídá Žerotínův poměr k přátelům i nepřátelům, zvláště politickým, k veřejnému životu na Moravě, v Čechách a v celé říši, jeho vztahy k různým sociálním vrstvám a konečně i jeho soukromý život.

Žerotín při tom všem vystupuje nejen jako pán svých poddaných, jako čelný moravský politik či jako vůdce zemské opozice, jako hluboce věřící příslušník Jednoty bratrské, ale také jako humanistický vzdělanec, vlastenec a ctitel české řeči.

Pro humanisty bylo příznačné, že mezi sebou udržovali rozsáhlou korespondenci a listy byly tedy jejich oblíbeným literárním druhem. Často v nich nešlo ani tak o důvěrná sdělení či veřejné faktické údaje, jako spíše o duchaplné vyjádření myšlenek a názorů. List tedy obvykle neměl charakter soukromý a neobracel se jen na adresáta, ale autorovi šlo také o to, aby se i ostatní soudobí vzdělanci obdivovali jeho uhlazenému slohu, bystrému vtipu a sečtělosti v latinských klasicích. Takovou povahu mají zejména ty Žerotínovy dopisy, které jsou psány známým a váženým lidem.

Je pro ně typické, že vynikají vytríbeným jazykem a udivují lehkostí a klasickou humanistickou vznešeností. Byly proto obdivovány nejen současníky, ale i Balbínem, Dobnerem, Palackým a dalšími. Kromě jiného si všichni cenili i čistoty autorovy češtiny, který ve své tvorbě značně omezoval už tehdy módní užívání cizích slov a neváhal ani použít proti tomu jevu své břitké ironie: „... *cizozemci do země se vloudili, nové mustry, praktiky, direkcie, resolucie, traktácie, regálie, visí, avisí a jiné těm podobné potvory s sebou na nás přinesli.*“²

Jedním z nejkrásnějších důkazů o Žerotínově vlastenectví a lásce k rodné řeči je kromě pověstné Apologie i méně známý dopis Ouřadu Olomouckému³ z 12. prosince 1610. Tento vzácný, o slovanském vědomí svědčící, dokument je výtkou, již uděluje Žerotín z pozice zemského hejtmana olomouckému městskému úřadu, který psal úřední dopisy německy. Autor v něm mimo jiné uvádí: „... *takové psaní netoliko proti obyčeji země této a ouřadu mému, než také proti Vašemu vlastnímu způsobu německým jazykem učiněno jest.*“ Velmi se rozhořčuje nad touto skutečností a zdůrazňuje, že: „... *v této zemi jazyk svůj obzvláštní a vlastní máme, za který se Vám styděti nic není potřebí, nébrž styděti bychom se slušně za to museli, kdybychme toho dopustili, aby týž jazyk náš přirozený, tak vzácný, starožitný a rozšířený měl od cizího vytisknut býti.*“ Žerotín tu přiznává, že zpočátku měl v úmyslu na dopis olomouckého úřadu vůbec neodpovídat a přímo nařizuje: „... *abyste mi napotom jazykem v této zemi obvyklým a nám Moravanům přirozeným psávali...*“ A na závěr zemský hejtman přímo vyhrožuje: „... *jestliže by se toho od Vás nestalo, já jakož proto, abych se nezapomenul na lásku, kterou vlasti své povinen jsem, tak i abych novoty škodlivé do země neuvozoval, v žádném psaní a odpovídání s Vámi bych se dáti nemohl.*“

Jistěže ne všechny dopisy z Žerotínovy pozůstalosti by k nám,

lidem 20. století, promlouvaly stejně aktuálně. Uvedený však rozhodně patří k těm, které představují Žerotína i jinak než jen jako váhavého a nerozhodného politika a soudím, že i jeho další literární a publicistická tvorba by mohla poskytnout současnému marxistickému historikovi mnoho zajímavého a dodnes aktuálního.

P o z n á m k y

¹ Značnou část těchto dopisů sebral a připravil k vydání V. Brandl. Vyšly ve Spisech Karla St. ze Žerotína, odd. II., Listové psané jazykem českým, Brno 1870.

² Karel Starší ze Žerotína, Apologia neb Obrana, psaní Václavu Budovcovi z roku 1600 a jiné listy české, str. 35. Vydal, životopisem a hodnocením doplnil B. Vyskočil, Praha 1922.

³ Pod tímto názvem je uveden v již zmíněných Spisech Karla St. ze Žerotína na str. 563. Z uvedeného vydání jsou převzaty i následující citáty.

Rudolf Stuna

VÝZNAMNÉ AKCE K 65. VÝROČÍ NAROZENÍ PROF. MUDr. FRANTIŠKA GAZÁRKA, CSc., REKTORA UNIVERZITY PALACKÉHO

Ve velkém sále teoretických ústavů lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se konalo ve dnech 21. a 22. listopadu 1977 vědecké sympozium s mezinárodní účastí na téma: Využití radioimunologických metod v porodnictví a gynekologii. Toto významné vědecké zasedání uspořádala Univerzita Palackého spolu s lékařskou fakultou UP, fakultní nemocnicí a klinikou gynekologie a porodnictví.

Slavnostní část zasedání zahájil a řídil prorektor UP prof. RNDr. Miroslav Laitoch, CSc. Uvítal zástupce ministerstva školství ČSR, zahraniční hosty ze SSSR, PLR, NDR, MLR, stranické a akademické funkcionáře a představitele čs. vysokých škol a vědeckovýzkumných pracovišť. Sympozium s mezinárodní účastí bylo uspořádáno u příležitosti 65. narozenin prof. MUDr. Františka Gazárka, CSc., člena Sm KV KSČ, nositele Řádu práce, zasloužilého lékaře, rektora Univerzity Palackého, vedoucího katedry a přednosty kliniky gynekologie a porodnictví.

Doc. MUDr. Jarmila Stehlíková, CSc., ve svém projevu hovořila o životě a díle jubilantově. Další činitelé, zejména předseda MěstNV v Olomouci a poslanec Sněmovny národů JUDr. Jan Tencian, vyzvedli rovněž obětavou a záslužnou činnost rektora UP, jeho pedagogickou, vědeckou a veřejnou práci. Zástupci vědecké rady UP a vědeckých rad fakult UP v čele s děkany fakult odevzdali jubilantovi slavnostní pozdravné zdravice.

Rektoru UP prof. MUDr. Františku Gazárkovi, CSc., byl též předán blahopřejný dopis ministra školství ČSR doc. Milana Vondrušky, v němž je vysoce oceněna jubilantova činnost v čs. vysokém školství a v oblasti socialistického zdravotnictví.

V závěru slavnostního pořadu rektor UP prof. MUDr. František Gazárek, CSc., srdečně poděkoval za prokázané pocty a zdůraznil význam zdravotní péče našeho socialistického státu o ženu, matku a dítě, význam oboru, kterému zasvětil celý svůj život a ocenil družnou součinnost svého pracovního kolektivu.

K významnému životnímu jubileu byl prof. MUDr. František Gazárek, CSc., poctěn státními vyznamenáními, která mu udělil prezident republiky, medailí „Za obětavou práci pro socialismus“ a nejvyšším lékařským vyznamenáním — „Medaile Jana Evangelisty Purkyně“. Jubilantovi byly uděleny též další medaile našich vysokých škol a předán diplom čestného členství Čs. gynekologické společnosti.

Z iniciativy rektora UP prof. MUDr. F. Gazárka, CSc., byla rovněž dne 21. listopadu 1977 na budově porodnicko-gynekologické kliniky fakultní nemocnice v Olomouci odhalena pamětní deska prof. dr. Františka Mošnera, prvního českého rektora olomoucké univerzity a profesora porodnictví v Olomouci. Autorem pamětní desky je akademický sochař Bohumil Teplý.

Slavnostní projev při této příležitosti pronesli rektor UP prof. MUDr. František Gazárek, CSc., a ředitel fakultní nemocnice MUDr. Lubomír Malát. Slavnostní akce se zúčastnili též zahraniční hosté, straničtí a akademičtí funkcionáři univerzity a představitelé čs. vysokých škol a vědeckých institucí.

Uveřejňujeme v plném znění slavnostní projev rektora UP prof. MUDr. Františka Gazárka, CSc., zasloužilého lékaře a nositele Řádu práce.

Vážené soudružky a soudruzi, vážení hosté!

Uplynulo již více než sto let od skonu profesora porodnictví a prvního českého rektora univerzity v Olomouci, velkého vlastence a významného lékaře lidumila — dr. Františka Jana Mošnera (narozen 1797, zemřel 1876), syna zahradníka na konopištském panství hraběte Vrtby.

Desetiletý František byl pro své veliké nadání poslán na studia do Prahy, kde studoval na malostranském gymnáziu do roku 1815 jako královský stipendista.

Bylo to období působení Václava Matěje Krameria, Josefa Dobrovského, budování českého divadla, napoleonských válek, průchodů ruských vojsk Prahou. To vše působilo na vnímavého ducha mladého Mošnera natolik, že se velmi brzy začlenil do pokrokového hnutí mladé české generace.

Na filozofické fakultě, kde byl jeho učitelem básník a vlastenec profesor Jan Nejedlý, poslouchal mezi nepovinnými předměty přednášky o českém jazyce, české literatuře a estetice. Od roku 1818 vedle studia na lékařské fakultě si zapisoval ještě řadu přednášek i na Stavovském učilišti technickém.

Lékařská studia ukončil v roce 1823 s titulem magistra porodnictví a nastoupil jako první asistent prof. Antonína Jungmanna na jeho porodnickou kliniku.

Po veřejné obhajobě disertační práce byl Mošner v roce 1826 prohlášen doktorem lékařství a ranhojičství. Odešel jako městský lékař do Benešova, kde v paměti tamnějších obyvatel zůstala uchována vzpomínka na Mošnera jako dobrodince chudých a nemocných.

Když v roce 1827 odešel tehdejší profesor porodnictví na olomoucké univerzitě dr. Clemens Schwarzer na vídeňskou vojenskou Josefovou medicínsko-chirurgickou akademii, vyhrál dr. Mošner konkurs na uprázdněné místo profesora porodnictví v Olomouci. Nastoupil na toto místo v roce 1829 a působil úspěšně v Olomouci až do roku 1875, tedy plných 46 let.

Prof. dr. Mošner vedle toho, že sám přednášel porodnictví lékařům, chirurgům a porodním asistentkám, ještě také sám vedl praktika a řídil porodnici a nalezinec, protože neměl žádného asistenta. Toho dostal až ke konci svého působení v Olomouci. Byl jím dr. Vyšín, pozdější profesor porodnictví v Olomouci.

Prof. dr. Mošner po řadu let také suploval i jiné předměty, jako např. chirurgickou propedeutiku, chemii, botaniku, fyziku, všeobecné lékařství, fyziologii, všeobecnou patologii, všeobecnou terapii, nauku o léčivech, nauku o receptech, soudní lékařství a operace na mrtvole. To vše svědčí o jeho neobyčejné pílí, pracovitosti a všeobecné medicínské vzdělanosti.

I při této rozsáhlé činnosti zastával ještě významné funkce. V letech 1834 a 1835 byl prvním českým rektorem Františkovy univerzity v Olomouci. Od roku 1852 s malou přestávkou až do odchodu do důchodu, tj. do roku 1875, byl také prof. dr. Mošner rektorem medicínsko-chirurgického studia v Olomouci.

V roce 1833 se stal prof. dr. Mošner dopisujícím členem Společnosti lékařů ve Vídni a v roce 1836 vydal velmi obsáhlou učebnici

„Babictví“. Tato Mošnerova učebnice je psána na tehdejší dobu poměrně vytříbenou češtinou. Svědčí to nejen o péči, kterou autor věnoval české řeči, ale také o jeho literárním nadání a velkých jazykových schopnostech. Kapitoly pojednávající o diagnostice a prevenci ob stojí i dnes — po více jak 140 letech.

Mošner spolu s náročnou prací, související s výchovou lékařů, věnoval velkou péči výchově porodních babiček. Vyžadoval od nich nejen znalosti o vedení fyziologických porodů, ale i porodů patologických, včetně znalostí o porodnických operacích, protože v tehdejší době byla síť porodníků na moravském venkově velmi řídká. Tím se Mošner velmi zasloužil o vysokou úroveň porodnické péče na celé Moravě nejen ve své době, ale i v období pozdějším.

Kromě činnosti lékařské a pedagogické pracoval Mošner velmi intenzívně i veřejně politicky. Ihned po příchodu do Olomouce navázal kontakty a přátelské styky s olomouckými vlastenci — Aloisem Vojtěchem Šemberou, pokrokovým filozofem Ignácem Janem Hanušem, Janem Helceletem, Františkem Matoušem Klácelem a dalšími. Prof. dr. Mošner aktivně podporoval všechny akce Slovanské lípy, založené v Olomouci po pražském vzoru v bouřlivém revolučním roce 1848. Založil v Olomouci Českou občanskou besedu a Kampeličku.

Mošnerova rodina byla známou vlasteneckou rodinou. Jedna Mošnerova dcera se provdala za českého vlastence — notáře Kozánka, druhá za národního buditele a skladatele známé písně „Přijde jaro, přijde“ — Jana Vlka.

Mošner byl činný také literárně. Již v roce 1835 napsal a roku 1851 anonymně vydal velmi cenné literární dílo, jemuž dal název „Pěstounka“. Pojednává v něm o výchově dětí předškolního věku. Toto Mošnerovo dílo patří mezi naše první pedagogické spisy a je věnováno učitelům, rodičům a všem, kteří se zabývají výchovou dětí. Pojednává v něm, jak vychovávat děti po celý den a celý rok.

Mošner již v tomto díle — v polovině 19. století — zdůrazňuje nutnost zakládání zařízení pro děti; zařízení, která uskutečňujeme až v našich podmínkách socialistické společnosti tím, že budujeme mateřské školy.

Význam a přínos Mošnerovy knihy „Pěstounka“ si uvědomujeme právě v tomto roce, kdy začínáme realizovat projekt nové československé výchovně vzdělávací soustavy, v níž klademe takový důraz na předškolní výchovu dětí. Kniha se prostřednictvím F. M. Klácela dostala do rukou Boženy Němcové a zapůsobila na ni natolik, že spisovatelka převzala některé motivy, postavy a příhody do své knihy „Babička“.

Po 46 letech usilovné a namáhavé, ale velmi záslužné práce a příkladném snažení odchází 78letý prof. dr. Mošner na zasloužilý

cdpočinek ke své dceři, provdané Kozánkové, do Kroměříže. Dlouho se však ze svého odpočinku netěší; do roka umírá na banální hnisavé onemocnění v důsledku cukrovky, kterou již delší dobu trpěl. Pochován je na hřbitově v Kroměříži.

Zamyslíme-li se nad bohatým a plodným životem, nad velikým dílem vlastence Mošnera, lékaře, vědce, pedagoga, literáta a veřejně politického činitele, nezbyvá nám, než se hluboce poklonit jeho památce.

Pro věčnou paměť nám i naši mladé lékařské generaci odhalujeme nyní slavnostně tuto desku, věnovanou prof. dr. Mošnerovi, abychom si znovu a znovu připomínali jeho živý odkaz.

Milan Slavětínský

VÝZNAMNÝ LÉKAŘ Z HANÉ, DÁVNÝ PROPAGÁTOR SOVĚTSKÉHO ZDRAVOTNICTVÍ

Přiblížili jsme si již na stránkách tohoto časopisu (č. 190, s. 26 až 28) knížku MUDr. B. Z a j í č k a „Lékař se dívá na SSSR“, kterou tento práslavický rodák a dlouholetý lékař v Náměšti na Hané a v Olomouci vydal v roce 1937 v Olomouci. Právem jsme podtrhli, že šlo o publikaci průkopnickou, protože nám objektivně podala informaci o SSSR a vyplynulo z profese autora, že věnoval také patřičnou pozornost otázkám sovětského zdravotnictví. Chceme dnes připomenout jiného lékaře, rovněž rodáka z Hané, který se zapsal nesmazatelně do historie čs.-sovětských lékařských styků. Také on ve 30. letech nám literárně přiblížil zdravotnictví SSSR.

Tím autorem je rodák z Velké Bystřice u Olomouce (nar. 1. června 1907) docent MUDr. Antonín Č e r n o c h, náš přední gynekolog. Maturoval v Olomouci v roce 1926 a rozhodl se pro studium medicíny. Pocházel z pokrokově orientované rodiny učitele — a podle vzpomínek doc. Černochoha byl jeho děd, také lékař, přítelem Engelsovým.

Již jako medik se stal A. Černoch členem Kostufry a po promoci v roce 1931 nastoupil na interní oddělení tehdejší Baťovy nemocnice ve Zlíně. (Baťa, jak známo, při svých závodech vybudoval zdravotnické zařízení jako rentabilní složku svého podnikání.) Mladého lékaře zde zaujaly případy otravy benzolem dělnic v gumár-

nách. Publikoval o tom svou práci v Praktickém lékaři. Studie měla ohlas daleko za hranicemi a vynesla autorovi, že se dostal na černou listinu zaměstnanců firmy Baťa. S pokrokovostí A. Černocha souviselo i jeho antimilitaristické smýšlení. Proto ve své základní vojenské službě měl řadu nepříjemností a drobných afér. V roce 1933 nastoupil dr. Černoch na gynekologicko-porodnickou kliniku prof. Müllera v Brně. Aby se zdokonalil v operační technice, odešel v roce 1937 na chirurgickou kliniku prof. Petřivalského. Navíc začal studovat od roku 1935 filozofickou fakultu, obor filozofie a sociologie.

Již před promocí (v roce 1930) se stal A. Černoch členem KSČ. V době nacistické okupace byl zatčen a tři roky vězněn. Po válce v roce 1945 se stal (za KSČ) členem předsednictva revolučního národního výboru v Brně a více než rok se věnoval pilně obnově školství na Moravě jako zemský referent pro kulturu a školství. Po únoru 1948 byl jmenován ředitelem Zemské porodnice a primářem jejího třetího oddělení. V roce 1960 byl pak jmenován vedoucím katedry Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů v Praze. Je zván přednášet i do ciziny a ovládá řadu jazyků. Jako člen Státní populační komise se podílel na vypracování zákona o umělém přerušení těhotenství. Docentem se stal v roce 1957.

Do třicátých let spadá začátek hlubšího rozvíjení styků československo-sovětských mezi lékaři. Naši lékaři jezdili do SSSR, vyměňovala se odborná literatura a rostlo vzájemné poznání. Mezi lékaři, kteří od nás odjeli navštívit Sovětský svaz, byl i dr. A. Černoch. Bylo to v roce 1934. Dr. Černoch poznal tehdy tamní zdravotnictví a napsal o něm po návratu domů zasvěcenou studii. Černochova informativní stať vyšla v Biologických listech v roce 1935 (ročník 20, s. 126—132) s názvem „Lékařství v SSSR“. Autor si zde všiml s obdivem kupř. ochrany mateřství v SSSR, preventivního zaměření sovětské medicíny, dobrovolné práce lékařů spojené s velkým nadšením v odlehlých územních úsecích SSSR. Zaujala jej i vzdělávací zdravotní soustava SSSR, o níž má slova uznání. Všiml si, že čelné místo v sovětské medicíně zaujímá zdravotní výchova obyvatelstva a píše, že v SSSR „*jsou mistři popularizace, hodně přednášejí*“. Z tohoto si vzal doc. Černoch sám příklad a hodně přednášel odborníkům i laikům o lékařství SSSR.

Připomínáme ještě jednu zahraniční cestu doc. Černocha. Po druhé světové válce navštívil Francii. Hostitelé — francouzští komunisté, mu umožnili tehdy seznámit se s nejnovějšími léčebnými metodami, s laparoskopií, cystoskopií.

Hodnotíme u tohoto rodáka z Hané jeho brzké přiklonění se ke komunistické straně, odbornou úroveň a praktickou činnost lékaře-organizátora. V neposlední řadě ovšem jeho dnes zmíněnou průkop-

nickou stať o sovětském zdravotnictví, vytištěnou v roce 1935, jednu z prvních u nás vůbec. Přínos doc. Černochoha pro rozvíjení vzájemných československo-sovětských lékařských styků nemůže být nikdy opomenut.

Za Rudolfem Pospíšilem

(30. 4. 1905 Litovel—23. 9. 1977 Olomouc)

Zcela prostě, neveřejně, bez jediného slova, za účasti úzkého kruhu rodiny a nejbližších spolupracovníků a přátel numismatiků, proběhlo rozloučení s předním olomouckým numismatikem ing. Rudolfem Pospíšilem dne 28. září 1977 v obřadí síni olomouckého krematoria. Pouhé zvuky hudby doprovázely poslední setkání s člověkem, v jehož životní náplni vedle technického zaměstnání zaujala prvé místo numismatika; v této oblasti se bohatě projevil nejen sběratelsky, ale také jako systematik a zájmový spolkový organizátor. V Numismatické společnosti se s Pospíšilem setkáváme teprve na prahu jeho padesátin (srv. Numismatické listy 1954, str. 136), kdy jeho sběratelským oborem (a to již dlouho předtím) byly české a rakouské ražby. Tehdy se platně zařadil do druhé generace olomouckých numismatiků po odchodu Msgre Josefa Vyvlečky a Karla Němečka. Bylo to opožděné poválečné obnovení spolkové činnosti, jejímž iniciátorem byl i prof. Josef Skutil.

Také jako publicista se Pospíšil začal projevovat poměrně pozdě. Po noticce o československých drobných ražbách následovala jedna ze základních prací naší numismatiky, kolektivní dílo o československé minci, které vyšlo v době, kdy Rudolfu Pospíšilovi bylo již 63 roků. Publikační činnost završil obsáhlým katalogem střeleckých mincí, medailí, žetonů a odznaků, jehož tisku se však již nedožil. Zcela v duchu zemřelého chceme vzpomenout jeho díla prostým výčtem prací, který bude bezpochyby vítanou pomůckou zvláště mladým a začínajícím numismatikům.

Práce vyšlé tiskem:

Československé mince 1918—1968, Praha 1968 (spolu s B. Augstem a J. Sémem).
Poznámky k našim drobným ražbám, Numismatické listy, roč. XII, 1957, str. 19.

Medaile sochaře Julia Pelikána, Informace Klubu přátel medailí při ČNS — pob. Brno, č. 1, červenec 1974, str. 1—8 (spolu s A. Taulem).
 Sochař a medailér Rudolf Doležal, Kdy kde co v Olomouci, duben 1975, str. 13.
 Pamětní medaile vydané olomouckými numismatiky za 50 let činnosti, Zprávy VÚO 1973, č. 160, str. 32—34.
 Vývoj sovětské měny, Zprávy VÚO 1974, č. 166, str. 1—5.
 Medailérské práce olomouckého sochaře Rudolfa Doležela, Zprávy VÚO 1974, č. 170, str. 6—12.
 Olomoucké mincovny, Zprávy VÚO 1975, č. 172, str. 9—12.
 Nová olomoucká medaile, Zprávy VÚO 1976, č. 178, str. 28.
 Nová olomoucká medaile, Zprávy VÚO 1977, č. 188, str. 30.
 200. výročí nezávislosti Spojených států severoamerických, Sběratelské zprávy, informační bulletin pob. ČNS v Hradci Králové, č. 15, str. 24—25.
 Sbírejte měděné mince, Sběratelské zprávy, informační bulletin pob. ČNS v Hradci Králové, č. 17, str. 14—15.
 Z dějin kremnického dukátu, Sběratelské zprávy, informační bulletin pob. ČNS v Hradci Králové, č. 20, str. 1—7.
 Numismatika a zakládání numismatických sbírek, Sběratelské zprávy, informační bulletin pob. ČNS v Hradci Králové, č. 21, str. 1—6.

Vedle publikovaných prací zanechal Rudolf Pospíšil obsáhlou písemnou pozůstalost, kterou paní Vlasta Pospíšilová věnovala pobožce ČNS v Olomouci. Je to především řada Pospíšilem zpracovaných přednášek, které budou mít trvalý význam pro adepty numismatického sběratelství, zvláště pro ty, kteří se již rozhodli pro určitou specializaci.

O sociologii sběratelství, 7 str.
 Přehled římského mincovnictví, 6 str.
 Spolkové tolary, 4 str.
 Vývoj sběratelství, 5 str.
 Numismatika a zakládání numismatických sbírek, 7 str.
 Starověké mincování, 15 str.
 Vývoj české měny, 8 str.
 Olomoucký úděl a počátek města Olomouce, 7 str.
 Olomoucká knihovna v průběhu staletí, 6 str.
 Mincovnictví rodu Eggenbergů, 7 str.
 Z dějin kremnického dukátu, 8 str.
 Das Münzwesen des Kaisers Franz Joseph I. 1848—1916, 12 str.
 Ruské mincovnictví, 7+14 str.
 Místo a význam ruského peněžního systému ve světovém mincovním hospodářství, 3 str.
 Vývoj sovětské měny, 10 str.
 Mincovnictví USA, 20+27 str.
 Pravda o králi amerických mincí a stříbrném dolaru 1804, 4 str.
 Falza a napodobeniny dolaru 1804, 3 str.
 Střelecké mince a medaile, 4 str.

Stejně praktický účel mají i numismatické přehledy, tabulky a seznamy, v nichž Rudolf Pospíšil zanechal dosud nedoceněné sběratelské příručky:

Názvy mincí od počátku 18. století.
Názvy a přízviska mincí — seznamy podle zemí a států.
Kalendářní soustavy.
Značky mincoven (písmena).
Značky mincmistrů (písmena).
Opisy a hesla na mincích.
Monogramy na mincích.
Sběratelská příručka (rozdělena podle světadílů, údaje o jednotlivých státech, informace o historii, státním zřízení, měnových jednotkách, kalendáři, jazyku, seznamy panovníků nebo dynastií).
Kartotéka mincí Československa.
Abecední seznam medailérů s životopisnými údaji.

Jaroslav Dopita — Václav Burian

SDĚLENÍ

● Ještě jednou ke Cortésovým listům

V roce 1976 jsem otiskl ve Zprávách VÚO krátkou studii o latinském vydání Cortésových dopisů z roku 1532, které se nachází v současné době ve Státní vědecké knihovně v Olomouci.¹ Dnes, po několika letech dalších výzkumů ve fondech československých knihoven považuji za nutné tento informativní příspěvek doplnit o nové poznatky.

Jestliže jsem v roce 1976 pokládal edici z Olomouce² za zatím nejstarší vydání Cortésových listů zachované u nás, je zapotřebí nyní časovou hranici posunout hlouběji do minulosti. V Univerzitní knihovně v Praze jsem totiž našel jeden výtisk Cortésovy druhé a třetí relace pocházející z Norimberku z roku 1524 a jeden výtisk druhé relace vytištěný tamtéž a v témže roce.³ Tímto zjištěním se tedy obohacuje soubor zjištěných výtisků Cortésových listů u nás⁴ o další dva exempláře, a to velmi významné. Především proto, že se jedná o zatím nejstarší vydání dochované u nás. Starší už zřejmě těžko najdeme, protože oba zmíněné tisky jsou vlastně prvními latinskými překlady které pořídil ze španělštiny Pietro Savorgnani¹ de Forlí, před nimi už jen Cronbergerovy výtisky pořízené v Seville v roce 1522 (druhá relace) a 1523 (třetí relace) a pak už jen rukopis Cortésův.

Bez zajímavosti nejsou ani osudy obou tisků. První z nich obsahující obě relace pochází z jezuitské koleje v Březnici. Odkud přišel do její knihovny se bohužel už asi nedozvíme. Druhý má původ ještě zajímavější. Je součástí většího konvolutu cestopisných spisů, který obsahuje, mimo jiné, i Grynaeův *Novus Orbis* (vydání z roku 1537) *De insulis nuper inventis...* Pedra Martyra ad. Z rukopisných poznámek na titulním listě této sbírky, který tvoří shodou okolností právě titul Cortésovy druhé relace, se dozvíme, že její první majitelkou byla „*María Manrique de Pernstein*“. To znamená *María Manrique de Lara*, příslušnice starého španělského šlechtického rodu *Hurtadů de Mendoza*, se kterou uzavřel v roce 1555 sňatek *Vratislav z Pernštejna*.⁵ Tato zajímavá žena vytvořila ve svém praž-

skem domově ryze španělské ovzduší. Palác Vratislava z Pernštejna se stal téměř centrem španělského života u dvora. Kolem osobnosti Marii Manrique se vytvořila tzv. španělská skupina, „*fasción española*“ nebo také „*partido español*“.

Druhým držitelem knihy se pak stali pražští jesuité.

Oba zmíněné tisky Cortésových listů z roku 1524 jsou významným doplněním dosud mozaikového obrazu pramenů, které poskytují fondy československých knihoven (a olomoucká Státní vědecká knihovna zaujímá v tomto smyslu výrazné místo), k dějinám a kultuře Nového světa.

Oldřich Kašpar

Poznámky

¹ Viz Oldřich Kašpar, K latinskému vydání Cortésových listů z roku 1532, chovanému v olomoucké Státní vědecké knihovně, Zprávy VÚ v Olomouci, č. 178/1976, str. 23–25.

² Ve spise *Novus Orbis Regionum ac Insularum Veteribus incognitarum, una cum Tabula cosmographica et aliquot aliis consimilibus argumenti libelis, quorum omnium Catalogus sequenti patebit pagina*. Basileae, apud Io. Hervagium, 1532, SVKOL, sg. II 20 030.

³ *Praeclara Ferdinandi Cortesii de Nova Maris Oceani Hispania Narratio...*, Norimberga, Fridericum Peypus, UK Praha, sg. 22B220, 19 B 19.

⁴ Některé jsem uvedl v pozn. č. 10 již zmíněné studie.

⁵ Srovnej J. Růžička—Ch. Fritz, *El matrimonio español de Vratislao de Pernestán de 1555, Iberoamericana Pragensia*, VIII/1974, str. 151–163.

● 85. narozeniny ing. Josefa Kšíra,

kteřé minuly 30. listopadu 1977, jsou opět příležitostí, abychom na stránkách Zpráv VÚO doplnili přehled jeho publikační činnosti z časového úseku od roku 1972 (soubor navazuje na posledně otištěnou bibliografii v čísle 158 na str. 25–26). Z přehledu je zřejmé, jak jubilant vyhledává stále nová témata, aby napomohl k doplnění kulturních dějin Olomouce na dosud méně probádaných úsecích. Po zásluze byla část jeho rozptýlených studií sloučena do sborníkové publikace Olomoucké sady a parky. Podobných kompendií je možno vytvořit celou řadu. Než se tak stane, budou historikům hlavním vodítkem bibliografie Kšírových prací otištěné dosud ve Zprávách VÚO, jejichž čtvrté pokračování předkládáme.

1972

Petrášův palác v Olomouci, Zprávy VÚO 1972, č. 158, str. 1–9.

Síň Kryštofa Handkeho v Olomouci, Kdy kde co, roč. 1972, č. 10, str. 11–12.

1973

K cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ (Nástěnná kašna Dítěte s delfínem), Kdy kde co, roč. 1973, č. 2, str. 9.

K cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ (Katastrofální záplavy v Olomouci, Kdy kde co, roč. 1973, č. 3, str. 9.

K cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ (Kolejová smyčka u nádraží), Kdy kde co, roč. 1973, č. 4, str. 8–9.

Z cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ (Začátek dvoukolejové elektrické dráhy v Olomouci), Kdy kde co, roč. 1973, č. 5, str. 12–13.

Z cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ [Mlýnský tok u býv. hejčínského cukrovaru], Kdy kde co, roč. 1973, č. 6, str. 14–15.

Z cyklu Emila Patíka „Zmizelá Olomouc“ [Mlýnský tok v Leninově třídě], Kdy kde co, roč. 1973, č. 7, str. 13–15.

Merkurova kašna Kdy kde co, roč. 1973, č. 7, str. 15–19 (otisk z Věstníku ochrany památek, roč. 1953).

Z cyklu „Zmizelá Olomouc“ [Škola mořická], Kdy kde co, roč. 1973, č. 8, str. 8–9.

Z cyklu „Zmizelá Olomouc“ [„Velká vodárna“ v Olomouci], Kdy kde co, roč. 1973, číslo 9, str. 11–13.

Z cyklu „Zmizelá Olomouc“ [Koželužská ulice v Olomouci], Kdy kde co, roč. 1973, číslo 10, str. 10–11.

Z cyklu „Zmizelá Olomouc“ [Zastavení na severním obvodě Olomouce], Kdy kde co, roč. 1973, č. 11, str. 11–12.

Z cyklu „Zmizelá Olomouc“ [Bitva tří císařů u Olomouce nebo u Slavkova?], Kdy kde co, roč. 1973, č. 12, str. 11–13.

Petrášova hrobka u sv. Mořice v Olomouci, Zprávy VÚO 1973, č. 160, str. 23–26.

Universitní budovy — 400 let trvání, in: Kapitoly z dějin olomoucké university 1573–1973, Ostrava 1973, str. 247–268.

1974

Plán památek města Olomouce, soupis a popis památkových objektů, Olomouc 1974.

Olomoucké sady a parky, Olomouc 1974, str. 55, 32 obr., plán.

Lékárny „U Salvatora“, „U červené studny“ a u „Zlatého orla“, Zprávy VÚO 1974, č. 168, str. 10–15.

Hanácký žubr v Holici, Sborník Vlastivědné společnosti muzejní, roč. 62 (3), 1973, str. 233.

1975

Další náš jubilant dr. Bohumil Zaoral se dožil 80 let, Zpravodaj Vlastivědné společnosti muzejní, 1975, č. 7, str. 5.

1976

Terezká brána v Olomouci, Zprávy VÚO 1976, č. 178, str. 11–22.

1977

Hromadná omnibusová doprava k olomouckému nádraží, Zprávy VÚO 1977, č. 186, str. 1–7.

Železniční nádraží v Olomouci, Zprávy VÚO 1977, č. 188, str. 3–21.

Vojenská rekvizice zvonů ve Slezsku v roce 1917, Památky a příroda, roč. 1977, str. 551–556.

1978

Historie dřevěné lávky přes Moravu k Hradisku u Olomouce, Zprávy VÚO 1978, č. 192, str. 17–28.

● Ještě ke sdělení — Zvony ze zrušených olomouckých kostelů

Vzhledem k tomu, že mé sdělení ve Zprávách VÚO č. 189 vyvolalo jistý ohlas, považuji za vhodné uvést ještě další podrobnosti. Zvony z kostela ve Staré Vodě dostal na základě rozhodnutí KNV v Olomouci (zn. cír. 290-1954-Č ze dne 30. 8. 1954) mořický kostel v Olomouci. Zvony charakterizuje ve svém dopise mořickému farmínu úřadu přední český kampanolog Jaroslav Dobrotinský takto: „... z přiloženého elaborátu poznáte, že vlastně zde běží o dva zvony různého

stáří, různé váhy, ale úplně stejného tónu. Diference je naprosto mizivá, protože činí sotva šestnáctinu tónu. I když snad se tyto zvony ve Staré Vodě líbily a skutečně poslech jejich byl příjemný, bylo to hlavně tím, že tento charakter představoval Starou Vodu a hlavně gotický zvon je tak překrásný, že mu Ilenfeldův zvon nemohl škodit. Lze se právem domnívat, že Stará Voda si po 67 letech chtěla pořídit druhý zvon menší ku zvonu vynikajícího mistra Kandlera, ale Ilenfeldovi dílo nevyšlo jak obmyslel a vypadl mu zvon stejného tónu, jako už byl na věži. Ovšem tehdy asi kolaudace nebyla a tak se zvon dostal na věž. Že se Ilenfeldovi zvon nepovedl dokazuje skutečnost, že tento zvon má úplně rozhozený akustický obrazec, který je základem jakosti zvuku. Lze tedy tento zvon považovat za velmi cenný z hlediska materiálového, historického i uměleckého, ale nikoliv hudebního a zvukového ... Nakonec mám v zájmu Kandlerova překrásného zvonu, jakých je v našich zemích moc poskrovnu, prosbu ... vybavte tento zvon vzorným příslušenstvím, tj. korunou dubovou, srdcem hruškovitého gotic. tvaru téměř bez výstupky od palice a trvejte na správném tempu, tj. aby zvon neměl více jak 54 úderů v minutě ...“

I když dopis datovaný Pelhřimov 29. X. 1954 jistě kvalitně z pera odborníka charakterizuje oba zvony, přece dokazuje, že autor neznal historii obou zvonů (dovoz z Olomouce a každý z jiného kostela), a proto považoval tónovou skoro shodu za nezdařený pokus mistra Ilenfelda. Dopisem je také upřesněn autor zvonu — Václav Kandler a letopočet, který jsem četl (a poznamenal si) jako 1445 (stejný uvádějí také dějiny kostela sv. Anny ve St. Vodě — E. Pillich, Jägerndorf — Krnov 1923) a který má být 1485 a váhové rozdíly upřesněné novým převážením v továrně: u zvonu z r. 1485 — původně uvedeno 784 kg (dnes 833 kg), zvon má průměr 1065 mm a nárazový hlavní tón as (gis); u zvonu z r. 1552 původně jako 560 kg (nyní 685 kg).

Převoz zvonů do Olomouce po demontáži ve Staré Vodě, kterou provedla firma KOVOLIT, n. p., Modřice, závod 02, Česká u Brna dne 16. a 17. IX. 1954 (pracovníci M. Vermouzek a J. Kačírek), nemohl být proveden přímo, protože zvony byly za tolik let funkce vytlučeny na všech stranách a srdce zvonů se musela upravit znovu tak, aby tloukla na zdravé místo zvonu. Práce, kterou spolu s úpravou koruny zvonů a srdce prováděla na náklad farního úřadu sv. Mořice v Olomouci firma KOVOLIT, n. p., Česká u Brna, byla však rozhodnutím ministerstva kultury — Státní památkové péče v Praze z 23. IV. 1955 č. 6.289/55 zastavena a současně bylo rozhodnuto, že pro skoro stejný tón obou zvonů bude jeden umístěn na jinou věž. Celá záležitost končila nakonec tím, že se mořický farní úřad vzdal zvonů vůbec s podmínkou, že obdrží od těch farních úřadů, které zvony dostanou refundovány náklady spojené s demontáží a opravou zvonů. Podstatnou měrou k tomu přispěla i ta okolnost, že památný zvon musel být podle rozhodnutí památkové péče zvoněn ručně, což na mořické věži znamenalo v případě zvonění absolvovat vždy cca 300 schodů.

Byly tedy zvony předány — Ilenfeldův na věž kostela v Hradčovicích rozhodnutím Arc. konsistoře v Olomouci z 14. VII. 1955 čj. 5374/55 a slavný Kandlerův — na věž kostela v Přerově I z rozhodnutí KNV - církv. odb. Olomouc, čj. Církv. 569/56 Ma z 3. IV. 1956 a Arc. konsistoře Olomouc č. 1192/56 z 7. IV. 1956. Vynaložené částky na opravu a transport zvonů noví majitelé probošt. farnímu úřadu u sv. Mořice v Olomouci refundovali a tím byla celá záležitost ukončena.

Antonín Schindler

● Výročí MUDr. Ignáce Bernáta

28. května tohoto roku bude tomu 110 let, co se narodil MUDr. Ignác Bernát, první fyzik města Prostějova, člověk vynikající neobyčejnou skromností, vytrvalostí a především pílí, lékař oddaný svému povolání, s jakým se zřídka kdy

setkáváme. Dokonce i dělnické noviny napsaly o něm po jeho smrti: „Málokdy se nám přihodí, abychom ve sloupcích svého tisku zatruchlili nad někým, kdo nenáležel do našich řad. Se zesnulým městským lékařem nutno učiniti výjimku, neboť on sám byl výjimkou nejčestnější.“¹

Narodil se 28. 5. 1868 v Kyničkách u Drahanovic (okr. Olomouc), gymnázium vystudoval v Olomouci a lékařskou fakultu na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Po promoci 22. 2. 1893 pracoval jako sekundář v nemocnici Františka Josefa ve Vídni a jako 29letý přijal 1. 1. 1897 místo městského fyzika v Prostějově.²

Nebyl to úkol lehký, neboť úřad byl od jeho předchůdců zanedbán a Prostějov byl v té době na sedmém místě co se týče úmrtnosti ve velké Říši rakousko-uherské. Úmrtnost zde činila 34,4 ‰ a na tomto čísle měla největší podíl tuberkulóza, choroby zažívacího traktu, záněty cest dýchacích a záněty mozkových blan. Přímo úděsná byla dětská úmrtnost. Umírala zde více než polovina dětí, aniž dosáhla nízkého věku 5 let a celá třetina zemřela již v prvním roce svého věku. S nezlomnou energií se pustil do zápasu za ozdravení města a stačí nám nahlédnout do výročních zpráv městského zdravotního úřadu, které se svým nástupem začal vydávat, abychom poznali, jak rok od roku se rozrůstal okruh jeho působnosti.³

Staral se o zavedení kanalizace a jeho zásluhou byl ve městě vymýcen tyfus, on to byl, kdo se nejvíce přičinil, že byl ve městě vybudován vodovod, jeho přičiněním poklesla křivka infekčních chorob, hlavně u školní mládeže, vedl pečlivý zdravotní dozor na tržištích i na stavbách a staral se především o ošetřování městské chudiny. Vykonával tedy funkci obecního lékaře, epidemiologa i školního lékaře se stejnou ochotou a neúnavností v každou dobu denní či noční a vyhověl vždy každému, kdo vyhledal jeho pomoc. Veškeré humánní podniky města ho zvaly svým lékařem a byl zástupcem prostějovského okresu v moravské lékařské komoře. Po jeho 17leté činnosti v Prostějově se podstatně zlepšily zdravotní poměry města a nemocnost i úmrtnost hluboce poklesly.

Srdeční choroba začala však podlamovat jeho síly. Marně mu domlouvali jeho přátelé, aby se šetřil, on však s posledním napětím sil vzal na sebe ve válečných letech i ošetřování dysenterických vojáků a 4. 2. 1915 podlehl své chorobě (angina pectoris). Byl to vzácný člověk, jehož neokázalá práce dávala městu růsti.

František F r ō m l

P r a m e n y

¹ Hlas lidu, Olomouc 8. 2. 1915

² Osobní listiny z rodinného archivu

³ Výroční zprávy městského zdrav. úřadu v Prostějově. Okresní archiv Prostějov — MU inv. č. 1104

● K olomouckému působení Josefa Vaci

Když v roce 1948 Josef Vaca (1904—1966) nastoupil v Olomouci učitelské místo na Tyršově škola Na Hradě a brzy potom na střední dívčí škole Kome-nium, nepřišel do neznámého prostředí: širší veřejnost v Olomouci, kulturní a pedagogičtí pracovníci měli možnost seznamovat se s jeho jménem a zejména prací téměř patnáct let — za doby jeho působení v Náměšti na Hané. Od roku 1935, kdy přímým přenosem z Olomouce brněnský rozhlas vysílal Procházkovy Přástky ve Vacově úpravě,¹ do jara 1948 Vaca připravil pro rozhlasové vysílání kolem 125 pořadů tematicky spjatých s Hanou, které byly pečlivě sledovány a měly posluchačský ohlas. V Olomouci vydal žeň své nářeční veršové tvorby,

ve spolupráci s Josefem Koudelákem a Josefem Vrbkou i výsledky sběratelské práce v podobě dvou svazků Pověstí z kraje básníka F. S. Procházky.² V roce 1937 získal Vacův dětský pěvecký sbor náměšťské školy na Všesokolské akademii v Olomouci 1. místo.³ V roce 1940 měla v Olomouci premiéru jeho národopisná hra Líbánky na Hané, již mj. v režii dr. Vladimíra Kolátora olomoucké české divadlo oslavilo 20. výročí svého trvání.⁴ Nejednou Vaca v Olomouci vystoupil i na koncertním pódiu jako sólový pěvec nebo v Pěveckém sdružení moravských učitelů; velmi populární na Hané byla i jeho směs hanáckých písní Haná zpívá.⁵ Od roku 1939 se téměř pravidelně jeho jméno objevovalo na stránkách olomouckého tisku,⁶ rovněž tak v publikacích o Hané, kam přispíval články o hanácké písni, vystupoval s hanáckými básníky a spisovateli na literárních večerech, které doplňoval zpěvem a recitací.⁷

Vacův přechod z Náměště na Hané do Olomouce se stal pro něj z hlediska dalšího vývoje osobnosti i kulturně výchovného působení přínosem: zde mohl v širší míře uplatnit své schopnosti a zúročit mnohaleté zkušenosti. Olomoucké působení se vyznačovalo určitým zúžením Vacovy mnohostranné činnosti: soustředil se na pedagogickou práci, pro niž dovedl využít prvků z předchozí široké aktivity.⁸ Do tohoto období spadá vrchol jeho pedagogické činnosti.

Ihned po příchodu na Komenium (1. října 1948) přenesl svůj zájem na přebudování pěveckého souboru školy. Během krátké doby byl Vacův sbor označován za „nejlepší dětský soubor, který v Olomouci máme“.⁹ Dirigent kladl na základě dlouholetých zkušeností z práce s dětskými kolektivy důraz při projevu souboru nejen na stránku intonační, rytmickou a deklamační, ale i dynamickou. Kvality kolektivu byly v roce 1949 oceněny 1. místem v krajském kole Soutěže tvořivosti mládeže. Stopadesátičlenný soubor dosáhl úspěchu na koncertu Haná zpívá a tančí (19. května 1950), kde poprvé provedl Královničky ve Vacově úpravě.¹⁰ Na podzim téhož roku se zúčastnil Festivalu mírového budování kraje. Referent Nové politiky pod dojmem zážitku napsal, že tento dětský sbor nemá v Olomouci obdoby a „blíží se svým zpěvním projevem našim předním dětským sborům“.¹¹

Za čtyři roky práce na Komeniu Josef Vaca odvedl velký kus práce — vedle sbormistrovské činnosti vedl třísetčlenný olomoucký učitelský orchestr,¹² přednášel na hudebně pedagogických kursech pro učitele, demonstroval vzorné hodiny hudební výchovy, bohatě byl zapojen do národopisné činnosti. V říjnu 1950 byl vyhlášen učitelem-průkopníkem.¹³

V dubnu 1952 byl Vaca na základě výsledků v pedagogické práci povolán jako učitel na pedagogické gymnázium pro přípravu učitelů národních škol v Olomouci, pozdější Fučíčkovu pedagogickou školu.¹⁴ Počátkem školního roku 1952/53 převzal vedení smíšeného pěveckého sboru FPŠ a estrádního orchestru.¹⁵ 20. října 1952 byl pěvecký sbor zrušen pro malý počet mužských hlasů a Vaca sestavil stotřicetičlenný ženský pěvecký sbor a z jeho sólistek vytvořil současně sbor komorní.¹⁶

Již v červnu 1953 Vacův soubor získal prvenství v krajském kole STM, které si udržoval po dobu následujících 10 let. Jedním z vrcholů činnosti tohoto školského tělesa bylo nastudování Dvořákových Moravských dvojzpěvů s Moravskou filharmonií.¹⁷ První společné provedení se uskutečnilo 16. června 1954 na Dvořákově večeru v Olomouci.¹⁸ Některé nedostatky v provedení se Vacovi podařilo v následujícím období odstranit, takže další vystoupení v rámci abonentních koncertů v roce 1956, kdy Moravskou filharmonii řídil František Stupka, mělo poměrně dobrou úroveň.¹⁹

Při hodnocení souboru je třeba mít na zřeteli, že šlo o školní soubor sestavený z náhodných zájemců o studium na FPŠ, kteří zkoušeli ve volném čase při plnění školních povinností. Dobrých výsledků dosahoval především vytrvalou a houževnatou prací podloženou dobrovolnou vysokou kázní. Vaca si přitom nekladal za cíl vychovat ze svých žaček profesionální umělkyně, šlo mu přede-

vším o to, aby budoucí učitelky zapálil pro hudbu a zpěv a hlavně se snažil, aby uměly toto své nadšení přenést do škol, na svá pracoviště, na děti a mládež. Jeho soubor byl zároveň školou budoucích sbormistrů.

V této oblasti Vaca čerpal ze zkušeností člena PSMU, jehož se stal členem v roce 1934²⁰ na sklonku dirigentské éry geniálního profesora Ferdinanda Vacha a zažil celou éru PSMU pod taktovkou prof. Jana Šoupala. Jak se shoduje řada vynikajících sólistů, pěvců PSMU a zároveň dirigentů dalších pěveckých těles, byl způsob práce v PSMU metodickým modelem a vzorem pro jejich vlastní práci.²¹ Tak tomu bylo přirozeně i u Josefa Vaci — zkušenosti z PSMU přizpůsoboval podmínkám svého souboru a přenášel to nejlepší a použitelné do vlastní sbormistrovské praxe. Jeden z jeho spolupracovníků, František Krýza, který pečlivě sledoval vystoupení souboru FPS, tento vliv potvrdil: „Vacova vysoká muzikálnost a schopnost přenášet zkušenosti prof. Vacha a Šoupala z PSMU do svého souboru, jeho nádměrná péče o dokonalou a vysoce hodnotnou reprodukci, jeho přesnost a přesnost vyústily v to, že... koncerty Vacových učitelek měly vždy vysokou uměleckou úroveň...“²²

Historie Vacova souboru FPS je vlastně výčtem vystoupení při nejrůznějších příležitostech, řady samostatných koncertů a především zkoušek. Nemělo by smysl vypočítávat jednotlivá vystoupení a řadit k nim recenze tisku, uvádět počty hodin věnovaných nácvičce. Tato data zaplňují několik svazků kronik souboru, které pečlivě vedl jejich dirigent a vedoucí. Pozorujeme-li však postupem doby růst umělecké úrovně souboru, je třeba si připomenout, že Vaca začínal každý rok s novými začátky a během čtyřletého cyklu pracoval personálně se zcela jiným tělesem. Činnost pěveckého souboru FPS uzavřela školská reforma v roce 1959, kdy došlo ke zrušení Vysokých škol pedagogických a Pedagogických škol a vznikly na přechodnou dobu Pedagogické instituty. Dvousetčlenný soubor FPS byl zredukován na pětačtyřicetičlenný komorní sbor. Současně však Vaca vytvořil nový sbor PI, který navazoval na tradici FPS, ale přes úspěchy nedosáhl úrovně předchozího souboru.

Dobré výsledky a radostná práce se souborem FPS byla nezapomenutelnou částí života jako samotných členek souboru, tak i Josefa Vaci. Proto v období před zrušením PI objížděl bývalé členky kolektivitu a z učitelek chtěl vytvořit nové pěvecké sdružení. Společným úsilím se záměr zdařil a 13. října 1962 byl založen Pěvecký sbor olomouckých učitelek.²³ Byl složen z učitelek z oblastí střední a severní Moravy, které dojížděly na zkoušky do Olomouce. V počátcích přirozeně bylo třeba překonávat řadu organizačních potíží, v souboru byla značná fluktuace. Narůstající potíže přiměly Vacu k zavedení domácího studia. Nadšení, vytrvalá a houževnatá práce však opět přinesla úspěchy — v krátké době soubor natáčel v Čs. rozhlase, v Olomouci provedl úspěšně Otvírání studánek B. Martinů, v sezóně 1965/66 spolupracoval s Moravskou filharmonií na Beethovenově IX. symfonii atd.

V tomto období se však Vaca potýkal se zdravotními obtížemi (ty také způsobily, že sbormistrovská práce v olomouckém Žerotíně v sezóně 1962/63 se stala pouze epizodou), které ukončily v únoru 1966 jeho dlouholetou pedagogickou a v květnu téhož roku i sbormistrovskou práci.²⁴

Josef Vaca byl pedagogem, jehož práce byla charakterizována zaujetím pro výchovné a vzdělávací působení, navíc doplňovaným neustálým studiem. Proto se nebál experimentovat, zkoušet. Usiloval o těsné spojení školy se životem, prosazoval individuální práci s talentovanými žáky, rozšíření výchovného působení školy i na oblast mimoškolní, o posílení regionálních prvků ve výuce jako nástroje výchovy k socialistickému vlastenectví. Jeho význam jako pedagoga spatřujeme v oblasti metodiky hudební výchovy, v práci s dětskými a mládežnickými pěveckými soubory,²⁵ zde nesporně svou prací a významem přesáhl rámec regionu.

Poznámky

- ¹ - pl k -, Básník z Hané. (F. S. Procházka) In: Stráž lidu Prostějov č. 6, 6. 2. 1974.
- ² Srov. Marek P., Národopisná činnost Josefa Vaci. In: Národopisné aktuality XII, 1975, č. 4, s. 269—278.
- ³ Srov. Moravský večerník 18. 3. 1937 a 14. 4. 1937, Pozor 14. 4. a 28. 4. 1937.
- ⁴ - p m -, Jen tu jsem byl šťasten. In: Stráž lidu Prostějov č. 49, 8. 12. 1971.
- ⁵ Marek P., Josef Vaca. In: Středisko — Sborník VSMOL 63 (4), Ostrava 1977, s. 116—122.
- ⁶ Marek P., Ke stykům Josefa Vaci s Petrem Bezručem. In: Listy Památníku Petra Bezruče, IV. řada, č. 5, 30. června 1974, s. 9—11.
- ⁷ Marek P., Zapomenutý básník Hané. In: Stráž lidu Prostějov č. 11, 15. 3. 1972.
- ⁸ - l e k -, Pedagog Josef Vaca. In: Stráž lidu Prostějov č. 31, 4. 8. 1976 a č. 32, 11. 8. 1976.
- ⁹ Práce 17. 4. 1949.
- ¹⁰ Práce 19. 5. 1950.
- ¹¹ Nová politika 8. 9. 1950.
- ¹² Lidové noviny 30. 1. 1948 a 27. 5. 1948, Nová politika 23. 10. 1948, Stráž lidu Olomouc 5. 11. 1948, Svobodné noviny 17. 1. 1948, Čin 7. 2. 1948, Práce 1. 2. 1948.
- ¹³ Nová politika 19. 10. 1950, Práce 17. 10. 1950.
- ¹⁴ Učitelé, starší přátelé svazáků, redig. K. Solar, SPN Praha 1960, s. 23—56, 57—67, 109—125.
- ¹⁵ Kronika FPŠ. Uložena na PdF UP v Olomouci.
- ¹⁶ Kronika pěveckého souboru FPŠ v Olomouci. Uložena v soukromém majetku v Olomouci.
- ¹⁷ - l -, Vzpomínka na Josefa Vacu. In: Stráž lidu Olomouc č. 92, 7. 8. 1971.
- ¹⁸ Stráž lidu Olomouc 2. 7. 1954, Práce 24. 6. 1954.
- ¹⁹ Marek P., Vzpomínka na Josefa Vacu. In: Stráž lidu Olomouc č. 30, 14. 3. 1974.
- ²⁰ 80 let Pěveckého sdružení moravských učitelů, red. I. Stolařík, Ostrava 1973.
- ²¹ Dopisy Oldřicha Halmy (z 2. 9. 1974), Jana Jokla (z 5. 5. 1974), Bohumila Šimíčka (z 16. 10. 1974), Františka Kysilky (z 17. 8. 1974), Františka Krýzy (z 7. 8. 1974) aj. autorovi této stati.
- ²² Dopis Františka Krýzy z Olomouce autorovi tohoto pojednání z 7. 8. 1974.
- ²³ O historii PSOU píše E. Tomečková ve stati Malé jubileum. In: Estetická výchova 1967/68, č. 5, s. 15.
- ²⁴ Posledním veřejným vystoupením Josefa Vaci byl koncert PSOU 19. 5. 1966 ve Václavkově sále v Olomouci na oslavách UP.
- ²⁵ Srov. některé Vacovy články:
O některých problémech hlasové výchovy. In: Hudební výchova II, 1954, č. 2, s. 25—27.
Lidová píseň a národopis. In: Hudební výchova VI, 1958, č. 7—8, s. 112.
Poslání pěveckých souborů na Pedagogických institutech. In: Estetická výchova 1961/62, č. 3, příloha, s. 3.
Jak začínat s vícehlasem. In: Estetická výchova 1962/63, č. 1, příloha, s. 4—5.
Rozezpívání. In: Estetická výchova 1965/66, č. 1, s. 17—20.
Dětskému sboru odborné vedení. In: Estetická výchova 1966/67, č. 3, příloha, s. 21—22.

Pavel Marek

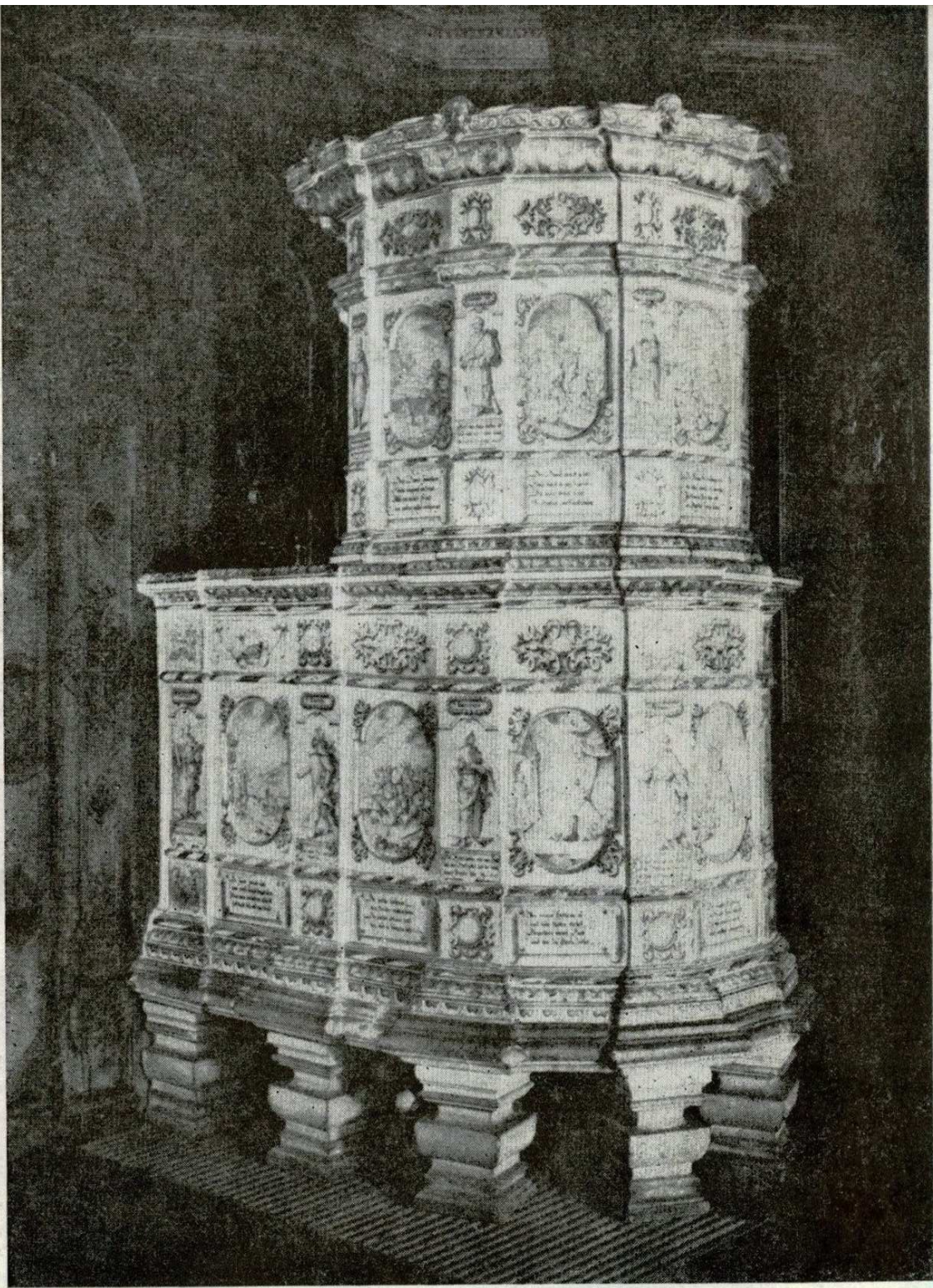
Vyobrazení na obálce

1. Zelená Hora, větrné mlýny. Reliéf na hrobě posledních větrných mlýnářů manželů Komárkových v Brodce u Prostějova. Snímek V. Burian.
(V. Burian, Ke statistice větrných mlýnů na Moravě uprostřed 19. století)
2. Hrad Šternberk, raně barokní malovaná kachlová kamna z r. 1685. Snímek Věra Pospíšilová.
3. Hrad Šternberk, torzální švýcarská barokní kamna. Snímek Věra Pospíšilová.
4. Historické muzeum v Basileji, winterthurská fajansová kamna ze 17. století.
(M. Lejsková-Matyášová, Winterthurská raně barokní kamna ve Šternberku)

Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 194. Vydal Vlastivědný ústav v Olomouci, náměstí Republiky 5/6. Odpovědný redaktor dr. Bohumil Šula. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., závod 11, třída Lidových milicí 5, Olomouc. Rukopis odevzdán do tisku 26. dubna 1978.

© Vlastivědný ústav Olomouc
Reg. zn. RM 134

OBSAH

ČLÁNKY: L. Suchánková, Obecní kroniky na okrese Olomouc, 1. — M. Melzer, Počátky sběratelství lidového výtvarného umění na Moravě, 3. — V. Burian, Ke statistice větrných mlýnů na Moravě uprostřed 19. století, 8. — M. Lejsková-Matyášová, Winterthurská raně barokní kamna ve Šternberku, 10. — D. Zahradníčková, Karel starší ze Žerotína „Ouřadu olomouckému“, 15. — R. Stuna, Významné akce k 65. výročí narození prof. MUDr. Františka Gazárka, CSc., rektora Univerzity Palackého, 17. — M. Slavětínský, Významný lékař z Hané, dávný propagátor sovětského zdravotnictví, 21. — J. Dopita — V. Burian, Za Rudolfem Pospíšilem, 23. — SDĚLENÍ: O. Kašpar, Ještě jednou ke Cortésovým listům, 25. — 85. narozeniny ing. Josefa Kšíra, 26. — A. Schindler, Ještě ke sdělení — Zvony ze zrušených olomouckých kostelů, 27. — F. Fröml, Výročí MUDr. Ignáce Bernáta, 28. — P. Marek, K olomouckému působení Josefa Vaci.